

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i
graditeljstva

**NACRT PRIJEDLOGA STRATEGIJE ODRŽIVOG
RAZVITKA REPUBLIKE HRVATSKE**

listopad 2008.

Sadržaj

Uvod	3
Republika Hrvatska i održivi razvitak	4
Ključni izazovi održivosti RH.....	7
1. Stanovništvo.....	8
2. Zaštita prirode i prirodna dobra	10
3. Održiva proizvodnja i potrošnja	16
4. Socijalna kohezija i pravda.....	20
5. Energija	22
6. Javno zdravstvo	24
7. Povezivanje Hrvatske	26
8. Zaštita Jadranskog mora i priobalja	28
Pretpostavke daljnjeg razvoja.....	32
Provedba Strategije OR RH i povezivanje dionika	35
Tematski indikatori ostvarenja održivog razvitka RH	36
Literatura	40

Uvod

Održivi razvitak je razvitak koji zadovoljava potrebe današnjice, a pritom ne ugrožava potrebe budućih generacija. Održivi razvitak ostvaruje ravnotežu između zahtjeva za unapređivanjem kakvoće života (ekonomska sastavnica), za ostvarivanjem socijalne dobrobiti i mira za sve (socijalna sastavnica), te zahtjeva za očuvanjem prirodnih dobara i ekosustava (sastavnica zaštite okoliša) o kojima ovise i sadašnja i buduće generacije. Očuvanje kapaciteta Zemlje da održava život u svojoj raznolikosti potrebno je temeljiti na načelima demokracije, jednakosti spolova, solidarnosti, zakonitosti, te poštivanja temeljnih ljudskih prava, uključujući pravo na slobodu i jednake mogućnosti za sve. Samo će se na taj način održivi razvitak ostvarivati dinamičnim gospodarstvom s punom zaposlenošću, socijalnom i teritorijalnom kohezijom, visokim stupnjem obrazovanosti građana, punom zaštitom zdravlja i očuvanjem okoliša u mirnom i sigurnom svijetu koji poštuje kulturalnu raznolikost.

Na konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvitku (*United Nations Conference on Environment and Development – UNCED*) u Rio de Janeiru 1992. pažnja svjetske javnosti bila je usmjerena na sve veće probleme vezane uz pitanja razvitka i okoliša na lokalnoj i globalnoj razini. Deklaracija i Akcijski program za 21. stoljeće (Agenda 21), usvojeni na Konferenciji, daju snažnu potporu načelu održivog razvitka. Članak 8. *Agende 21* poziva države da donesu nacionalne strategije za održivi razvitak (NSOD) koje bi dopunile i uskladile različite sektorske ekonomske politike, socijalne politike i politike zaštite okoliša, te postojeće nacionalne planove.

Opća skupština UN-a 2000. usvojila je Milenijsku deklaraciju (*United Nations Millennium Declaration*), politički dokument UN-a za 21. stoljeće koji utvrđuje ciljeve razvoja na područjima koja su od interesa za cjelokupnu međunarodnu zajednicu, te aktivnosti koje trebaju pridonijeti njihovom ostvarivanju. Deklaracija daje potporu i načelu održivog razvitka koji postaje ključni element u osiguravanju održivosti okoliša – jednog od ukupno osam Milenijskih razvojnih ciljeva (*Millennium Development Goals*) za koje su se države članice UN-a obvezale da će ih ostvariti do 2015.

Načelo održivog razvitka dobiva snažnu političku podršku na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvitku (*World Summit on Sustainable Development – WSSD*) koji je 2002. održan u Johannesburgu. Na tom su sastanku države pozvane da donesu nacionalne strategije za održivi razvitak te da započnu s njihovom provedbom. Dodatno, uključivanje načela održivog razvitka u nacionalne politike i programe jedan je od ciljeva Milenijske deklaracije kako bi se postigao milenijski cilj održivosti okoliša.

Amsterdamski ugovor, jedan od temeljnih dokumenata Europske Unije, kao temeljnu zadaću postavlja ostvarivanje održivog razvitka svijeta i Europe. Nakon temeljite revizije Gothenburške strategije održivog razvitka iz 2001., Europska Unija je, 2006., prihvatila revidiranu Strategiju održivog razvitka za proširenu Europu. Strategija je usmjerena na potrebu postupne promjene

sadašnjeg neodrživog načina proizvodnje i potrošnje te integriranog pristupa u izradi smjernica i politika. Istodobno, naglašava se potreba za solidarnošću i jačanjem partnerstva.

Jedan od prvih dokumenata koje je donio Hrvatski sabor, a u kojem se spominje važnost održivog razvitka, jest Deklaracija o zaštiti okoliša Republike Hrvatske usvojena 1992. Na međunarodnoj razini, Hrvatska je podržala Agendu 21 i Plan djelovanja koji su usvojeni 1992. na konferenciji u Rijju, te preuzela obveze koje proizlaze iz *Milenijske deklaracije* i *Milenijskih ciljeva razvoja* usvojenih na Općoj skupštini UN-a 2000. S tim u vezi, Hrvatska je izradila Nacionalno izvješće o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije koje je Vlada usvojila na sjednici u kolovozu 2004., a koje je UN-u podneseno u rujnu iste godine. U izradi izvješća svoj su doprinos dali svi relevantni dionici – resorna ministarstava, Vladini uredi i tijela, znanstvene institucije i nevladine organizacije. Godine 2006. Hrvatska je UN-u podnijela i Izvješće o napretku i ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj (za razdoblje od kolovoza 2004. do prosinca 2005.). Kao stranka Barcelonske konvencije (Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora) Hrvatska je 2005. sudjelovala u izradi i usvajanju Mediteranske strategije održivog razvitka.

U novom Zakonu o zaštiti okoliša koji je stupio na snagu u listopadu 2007., Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Strategija) zauzima ključno mjesto dugoročno usmjeravajući gospodarski i socijalni razvitak te zaštitu okoliša prema održivom razvitku Države. Strategijom se utvrđuju smjernice dugoročnog djelovanja definiranjem ciljeva i utvrđivanjem mjera za njihovo ostvarivanje, uvažavajući postojeće stanje te preuzete međunarodne obveze. Strategija objedinjuje različite razvojne politike nastojeći pronaći prikladna rješenja za sve tri sastavnice održivog razvitka: gospodarski rast, socijalnu ravnotežu i okoliš.

Strategija sadrži temeljna načela i mjerila za određivanje ciljeva i prioriteta u promišljanju dugoročne preobrazbe prema održivom razvitku Hrvatske. Imajući na umu održivu Hrvatsku, Strategija postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvitka gospodarskoga, socijalnog, te razvitka zaštite okoliša i identificira ključne izazove u njihovu ostvarivanju. Analiza najvažnijih izazova daje sadašnje stanje gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica koje bi dugoročno pridonijele približavanju prema održivosti. U Strategiji su navedene i institucije uključene u njezinu provedbu i načine provedbe, odgovornost za provedbu, te načini praćenja provedbe.

Republika Hrvatska i održivi razvitak

Održivi razvitak pretpostavlja ostvarivanje tri opća cilja: stabilnoga gospodarskog rasta, pravedne raspodjele socijalnih mogućnosti, te zaštitu ekosfere. Ti se ciljevi, poštujući vlastitu međunarodnu odgovornost za globalna pitanja, mogu ostvariti jedino u zajedničkoj suradnji svih dionika. U ostvarivanju spomenutih ciljeva treba:

- uvažiti nacionalne osobitosti;

- promicati gospodarstvo temeljno na blagostanju, razvojnim promjenama, natjecateljskom duhu i s društvenom odgovornošću, gospodarstvo koje osigurava visoki standard života te punu i visokokvalitetnu zaposlenost;
- promicati demokratsko, socijalno uključivo, kohezivno, zdravo, sigurno i pravedno društvo koje poštuje temeljna prava i kulturnu raznolikost te koje stvara jednake mogućnosti i bori se protiv diskriminacije u svim oblicima;
- zaštititi kapacitet Zemlje da održi život u svojoj raznolikosti, poštovati ograničenja koja postoje pri korištenju prirodnih dobara i osiguravati visoku razinu zaštite i poboljšanja kakvoće okoliša, sprečavati i smanjivati zagađivanje okoliša i promicati održivu proizvodnju i potrošnju kako gospodarski rast ne bi nužno značio i degradaciju okoliša;
- znanstvenim i stručnim spoznajama razvijati sustav zaštite zdravlja ljudi, uključujući sanaciju postojećih opterećenja okoliša;
- jačati uspostavu demokratskih institucija u regiji i svijetu te braniti njihovu stabilnost, polazeći od univerzalnog prava na mir, sigurnost i slobodu;
- aktivno promicati održivi razvitak u regiji i svijetu.

Načela

Usmjeravanje Hrvatske prema održivom razvitku vodit će se sljedećim općim načelima:

- (a) promicanjem i zaštitom temeljnih ljudskih prava;
- (b) zaštitom ljudskog zdravlja kao nacionalnog bogatstva;
- (c) solidarnošću unutar i među generacijama;
- (d) ostvarivanjem otvorenog i demokratskog društva;
- (e) uključivanjem građana;
- (f) uključivanjem poslodavaca i socijalnih partnera;
- (g) socijalnom odgovornošću poslodavaca;
- (h) integracijom gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih politika (smjernica);
- (i) usklađenošću politika svih razina uprave i lokalne samouprave;
- (j) korištenjem najboljega dostupnog znanja na tehničko-tehnološki, ekonomski, socijalno i okolišno opravdan način, s optimizacijom troškova;
- (k) obnavljanjem (npr. ponovnim korištenjem ili recikliranjem) prirodnih resursa gdje je to moguće;
- (l) predostrožnošću i prevencijom;
- (m) načelom „onečišćivač plaća“ za opterećenja koja se nanose okolišu.

Održiva Hrvatska

Republika Hrvatska ostvarit će stabilnost u razvoju ako u okviru općih ciljeva uravnoteženim politikama:

- izgradi stabilno gospodarstvo;
- osigura energetske sigurnost;

- podigne i ujednači regionalnu razvijenost i ostvari dobru unutrašnju povezanost;
- osigura potpunu spolnu, etničku, vjersku i dobnu ravnopravnost;
- izgradi kvalitetno javno zdravstvo;
- izgradi učinkovit sustav socijalne skrbi;
- omogući visoki prosjek obrazovanosti stanovništva;
- izgradi sustav posebnih mjera za socijalno ranjiv dio stanovništva;
- ostvari upravljanje te racionalno postupanje sa svim prirodnim resursima;
- ostvari dobro praćenje stanja okoliša učinkovitim sustavom kontrole emisija;
- učinkovito zaštititi dijelove prirode i sastavnice okoliša;
- prilagodi se klimatskim promjenama.

Sadašnje stanje

Održivi razvitak Hrvatske mora se staviti u kontekst geopolitičkog okruženja i postojećeg stanja što uključuje prosudbu raspoloživih ljudskih potencijala i prirodnih izvora.

Gospodarstvo i napredak društva danas se u Europi i svijetu oslanja na znanje, uporabu znanstvenih rezultata i informacijsko-komunikacijske tehnologije te usklađenost angažmana države s potrebama poduzetništva. Hrvatsko gospodarstvo, koje ima stalni uzlazni trend razvitka, pod snažnim je utjecajem zbivanja na svjetskom tržištu koje kontinuirano kreiraju promjene bitnih ekonomskih odnosa.

Nastojanja za ostvarivanje gospodarskog rasta potpomognuta su fiskalnom politikom, a stabilnost tečaja, niska inflacija te daljnje smanjivanje proračunskog deficita pozitivna su makroekonomska obilježja. Nastavlja se trend pada nezaposlenosti i rasta zaposlenosti. Troškovi socijalne infrastrukture i sigurnosti u ravnoteži su s razinom održivosti u postojećim gospodarskim uvjetima u nacionalnim i globalnim okvirima.

Isto tako, niz godina postoje određeni problemi koji usporavaju ukupni gospodarski razvitak. Primjerice: ovisnost o uveznoj energiji, korupcija, sporo i neučinkovito pravosuđe, pad ukupnog broja stanovnika i prosječno starenje stanovništva, gospodarska neujednačenost regija, pritisci na neracionalno gospodarenje nacionalnim prostorom, itd.

Istodobno, opća razina obrazovanosti radne snage, koju se mora zbog uporabe novih tehnologija i orijentacije na složenije proizvode unapređivati i inovirati, još uvijek omogućuje stvaranje bitno većeg BDP-a od sadašnjeg. Isto vrijedi i za postojeću infrastrukturu (promet, komunikacije, vodovodnu mrežu, itd.). Kada je riječ o prirodnim resursima, uz ljepote krajolika te geografsku i klimatsku raznovrsnost. Hrvatska ima i velike verificirane rezerve pitke vode, dostatne površine nezagađenoga poljoprivrednog zemljišta koje je moguće navodnjavati, raspolaže vlastitom rezervom energenata dovoljnom da se pokrije barem četvrtina njezinih potreba. Znatna površina Hrvatske još je uvijek pokrivena kvalitetnim šumama, a kakvoća mora omogućuje različite oblike marikulture.

Ključni izazovi održivosti RH

Polazeći od navedenoga te imajući na umu sve veće pritiske na okoliš, Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske usmjerena je, uz poštivanje preuzetih međunarodnih obveza, na dugoročno djelovanje u osam ključnih područja: 1. stabilizaciju broja stanovnika RH; 2. zaštitu prirode i prirodnih dobra; 3. usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju; 4. ostvarivanje socijalne kohezije i pravde; 5. postizanje energetske neovisnosti i rasta efikasnosti korištenja energije, 6. jačanje javnog zdravstva; 7. povezivanje Hrvatske; 8. zaštitu Jadranskog mora i priobalja. Na tim je područjima nužno preusmjeriti postojeće procese prema održivijem ponašanju. Riječ je o osam ključnih izazova održivog razvitka na kojima se temelje i strateški pravci razvitka Hrvatske.

Analiza svakog od pojedinih područja započinje razmatranjem osnovnih značajki postojećeg stanja na temelju kojeg se definira glavni cilj (orijentir ili smjernica) prema kojem se određuje pravac sustavnog i dugoročnog djelovanja. Isto tako, za svako se područje predlažu različiti oblici djelovanja (donošenje politika, sektorskih strategija, provedbe programa i projekata) koji pridonose ostvarivanju glavnoga cilja. Predložene mjere obično prate konkretni ciljevi, čime se glavni cilj izoštrava, a njegovo ostvarivanje postaje mjerljivo.

U ostvarivanje glavnoga cilja nužno je uključiti institucije i tijela Državne uprave odgovorne za prevođenje odrednica Strategije u svim strateškim i razvojnim dokumentima i programima iz njihova djelokruga rada. Njihovo je djelovanje višestruko: oni vode dijalog s ostalim dionicima te izrađuju i predlažu politike i strategije; provode programe i projekte za ostvarivanje glavnog i konkretnih ciljeva; nadziru provođenje programa i projekata koje provode drugi, te prate ostvarivanje ciljeva.

Tijela lokalne samouprave igraju vitalnu ulogu u ostvarivanju glavnih ciljeva na lokalnoj razini. Ona promiču održivost u vlastitim Agendama 21 u kojima definiraju svoje lokalne ciljeve prema kojima se orijentiraju gospodarski i socijalni projekti lokalne zajednice, zaštita okoliša ili prilagodba klimatskim promjenama kako bi se provedbom projekata jačala održivost zajednice. Poslovna zajednica pridonosi održivom razvitku time što postaje kompetitivnija, otvarajući nova radna mjesta razvojem novih tehnologija uz prihvaćanje mjera zaštite okoliša i, osobito, odgovornim društvenim ponašanjem.

Građani svojim aktivnostima izravno oblikuju osnovne tipove ponašanja te pridonose sudjelovanju javnosti u demokratskom razvoju.

Vlada RH vodi i preko svojih tijela koordinira i osigurava harmonizaciju svih oblika djelovanja vezanih uz provedbu načela održivosti.

1. Stanovništvo

Stanje

Hrvatsku niz godina prate nepovoljna demografska kretanja. Ta se pojava očituje u povećavanju udjela starijeg stanovništva, negativnom prirodnom prirastu, migracijama tijekom Domovinskog rata i starenjem radno-aktivnog stanovništva. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2001. Hrvatska je imala oko 4,44 milijuna stanovnika, od kojih je 56% živjelo u gradskim naseljima. Stopa nataliteta 2005. iznosila je 9,6‰, a stopa prirodnog prirasta bila je negativna: -2,1‰. Po projekcijama srednjeg fertiliteta s migracijama, do 2050. broj ukupnog stanovništva u Hrvatskoj iznosio bi oko 3,68 milijuna, od čega bi 80% bilo nastanjeno u urbanim naseljima.

Dobna struktura stanovništva između 1953. i 2001. znatno se izmijenila u negativnom pravcu. Godine 1953. Hrvatska je imala progresivnu dobnu strukturu stanovništva, tzv. tip "piramide", 1981. ona poprima stagnirajući oblik tipa "košnice", a 2001. prelazi u izrazito regresivni tip poprimajući oblik "inverzne piramide". Posljedice tih nepovoljnih demografskih kretanja su te iz rubnih i ruralnih područja države spontano i ubrzano iseljava osobito mlađe stanovništvo, što je osobito zamjetno u brdsko-planinskim područjima i područjima zahvaćenim ratnim stradanjima tijekom Domovinskog rata.

Radi vrlo niskog prirodnog prirasta i neujednačenog razmještaja stanovništva gotovo je u svim hrvatskim županijama došlo do nepovoljnih demografskih promjena i narušavanja dobne spolne strukture stanovništva. Ta su kretanja posebno vidljiva u migraciji mlađega, fertileg stanovništva iz seoskih, prometno izoliranih i gospodarski nerazvijenih područja prema urbanim središtima, što je bilo osobito izraženo u drugoj polovici 20. stoljeća. Posljedica takvih migracijskih kretanja je narušena struktura predradnog (od 0 do 14 godina), radnog (od 15 do 64 godine) i postradnog (65 godina i više) stanovništva te neujednačen regionalni društveno-gospodarski razvoj.

Glavni cilj

- Zaustaviti daljnji pad prirodnog prirasta stanovništva i nepovoljna migracijska kretanja sa ciljem da se brojnost stanovništva RH održi na razini višoj od 4 milijuna stanovnika do 2050., uz podizanje totalne stope fertiliteta sa sadašnjih 1,38 na 1,88, odnosno podizanja broja novorođene djece sa sadašnjih 42.500 na 60.000 na godinu.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Izravnim i neizravnim mjerama populacijske politike povećati natalitet, s dugoročnim ciljem uravnoteženja dobne strukture i održanja prostorne spolne ravnoteže stanovništva u smjeru povećanja udjela mlađeg stanovništva.
2. Ciljanim aktivnostima na razini cijelog društva te izravnim djelovanjem u konkretnoj sredini, u središte općih i posebnih interesa staviti dobrobit obitelji, djece i mladih kao zalag gospodarske održivosti.

3. Provedbom dobre i održive gospodarstvene politike stvarati uvjete za zapošljavanje mladih, osobito žena.
4. Donijeti i provoditi strategiju stambenog zbrinjavanja na nacionalnoj, lokalnoj i regionalnoj razini, osobito za mlade koji te dolaze na tržište rada i osnivaju obitelji.
5. Sustavnim aktivnostima na području zdravstva, zaštite majčinstva i djeteta, razvoja usluga namijenjenih obitelji, sustava obiteljskih naknada, obrazovanja, stambenog zbrinjavanja, poreznih olakšica i poticaja, usklađenosti profesionalnog i obiteljskog života, zapošljavanja i samozapošljavanja, te razvoja gospodarstva, podizati razinu socijalne sigurnosti i kvalitete života mladih bračnih parova i obitelji u svrhu ostvarenja pronatalitetne politike.
6. Poticati pokretanje gospodarskih programa namijenjenih razvoju i održanju maloga gospodarstva i samozapošljavanja na prostorima zahvaćenima intenzivnim procesom demografskog starenja te gradnju prometnica radi bolje i brže povezanosti s lokalnim i područnim urbanim središtima i širu društvenu infrastrukturu, a sve sa ciljem sprječavanja daljnjih nepovoljnih migracijskih kretanja.
7. Planski usmjeravati ukupne migracijske tokove koji će pridonijeti povoljnijim demografskim kretanjima, osobito one usmjerene na povratak mlađe, nedavno iseljene populacije.

Postojeći dokumenti (politike)

- Nacionalna populacijska politika
- Nacionalna obiteljska politika
- Nacionalni program razvitka otoka
- Nacionalni program demografskog razvitka

Uključene institucije

- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
- Ministarstvo financija
- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
- Ministarstvo turizma
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije

2. Zaštita prirode i prirodna dobra

Zaštita prirode

Zaštita prirode provodi se očuvanjem biološke i krajobrazne raznolikosti te zaštitom prirodnih vrijednosti.

Ukupan broj poznatih vrsta u RH iznosi oko 37.000 od čega su 1.136 endemi. Pretpostavka da ih ima i tri puta više ukazuje na nedovoljnu istraženost flore i faune. Riječ je o velikom broju s obzirom na površinu Hrvatske. Najslabije istražene vrste su iz skupina mahovina, gljiva i lišaja, te beskralješnjaka. Prema raznolikosti biljnih vrsta Hrvatska (sa 0,075 vrsta/km² ili 0,094 vrsta/km² uključujući podvrste) zauzima treće mjesto u Europi. Hrvatska fauna je izrazito bogata vrstama iz skupine šišmiša (34 vrste) i ptica (375 vrsta), a prisutne su i sve tri velike zvijeri (medvjed, vuk i ris). Među istraživanim biljnim i životinjskim skupinama (kralješnjaci, danji leptiri, vretenca, podzemna fauna, vaskularna flora i gljive) navedena je 1.131 ugrožena vrsta i podvrsta. Hrvatska ima viši postotak ugroženosti ornitofaune (32,9%) od europskog (26%) ili svjetskog (12%). Slatkovodne ribe, sa šest izumrlih vrsta i velikim brojem pred izumiranjem, čine najugroženiju skupinu kralješnjaka. Staništa su, prema nacionalnoj klasifikaciji staništa, podijeljena na 11 osnovnih klasa, uz posebnu specifičnost onih koji su vezani uz more, podzemlje i područje krša. Najugroženijima se smatraju cretovi, močvarna i podzemna staništa.

Zaštićena područja obuhvaćaju 6,78% ukupne površine Hrvatske, odnosno 11,38% njenog kopnenog dijela. Od toga 4,76% čine nacionalni parkovi i parkovi prirode. Do sada je na području Hrvatske u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti upisan 461 prostorni objekt od kojih je 9 pod preventivnom zaštitom.

Radi očuvanja biološke raznolikosti divljih svojti i staništa te održavanja ili uspostavljanja povoljnog stanja ugroženih stanišnih tipova i divljih svojti, osim zaštićenih područja proglašena je i Ekološka mreža koja predstavlja sustav ekološki značajnih područja i ekoloških koridora za koje su propisane smjernice za mjere zaštite i očuvanja ekološke mreže. Na područjima koja su dio Ekološke mreže Hrvatske za svaki planirani zahvat koji sam ili s drugim zahvatima može imati bitan utjecaj na ciljeve očuvanja ekološke mreže provodit će se postupak ocjene prihvatljivosti zahvata za prirodu, čime se dugoročno osigurava očuvanje povoljnog stanja tih područja (divljih svojti i stanišnih tipova).

Tijekom planiranja i uređenja prostora i korištenja prirodnih dobara treba osigurati očuvanje značajnih i karakterističnih obilježja krajobraza te održavanje bioloških, geoloških i kulturnih vrijednosti. Krajobrazi se razvrstavaju u krajobrazne tipove. Izrazita krajobrazna raznolikost ugrožena je jednoličnom i ambijentalno neusklađenom urbanizacijom, lokacijski i arhitektonski neprikladnom gradnjom, krupnim infrastrukturnim zahvatima, te poljoprivrednim djelatnostima.

Prirodna dobra

U prirodna dobra spada cjelovit prostor Hrvatske, a posebno je potrebno štititi poljoprivredne površine, šume i vode. Ukupna površina Republike Hrvatske iznosi 87.661 km², od čega 56.620 km² obuhvaća površina kopna, a 31.041 km² obalno more. U strukturi kopnenih površina prevladavaju poljoprivredne. One iznose 29.557 km². Šumske površine iznose 26.083 km², a vodne površine (uglavnom jezera i vodotoci) zauzimaju 534 km³. Ostalih 446 km² površina kopna su naselja.

Prema zadnjem Izvješću Hrvatskog centra za razminiranje o provedbi plana humanitarnog razminiranja i utrošenim financijskim sredstvima za 2006. minski sumnjivo područje zauzima površinu od 1.044 km², s tendencijom smanjivanja.

Uočeno je smanjivanje poljoprivrednih površina koje su nužne za gospodarski razvitak pojedinih krajeva Hrvatske zbog izgradnje prometnica, naselja i gospodarskih objekata. Morska je obala zahvaćena trendom urbanizacije, česta je privatizacija pomorskog dobra i nedovoljna je usklađenost gospodarskog i prostornog planiranja.

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji propisana su pravila uređenja prostora sa intencijom njegove zaštite i održivog gospodarenja, a osobito su propisane mjere kontrole i očuvanja obalnog i otočnog područja od neprimjerene izgradnje. Doneseni su svi prostorni planovi županija, gradova i općina koji uvode red u uređenje prostora. Stupanj prostorne iskoristivosti znatno je veći u kontinentalnom (68% stanovništva - 94,40 st/km²) nego u priobalnom dijelu (32% stanovništva - 57,76 st/km²). Na oko 15% ukupne dužine obalne crte nalaze se građevinska područja na kojima su smještena naselja koja se i dalje grade, ugostiteljsko-turistički objekti, luke nautičkog turizma, te gospodarski objekti i sadržaji čija je poslovna aktivnost vezana uz obalni pojas.

Šume

Šume prekrivaju 37% teritorija Hrvatske pa, zajedno sa šumskim zemljištima, obuhvaćaju 26.083 km², što čini 46,1% kopnene površine. Država je vlasnik 78% ukupne površine šuma, a 22% je u privatnom vlasništvu, 95% šuma je prirodnog sustava. Od ukupnog šumskog područja 85% su bjelogorične, a 15% crnogorične šume. Tijekom 2004. ukupna opožarena površina bila je 2.889 ha. U usporedbi s europskim šumama, šumski ekosustavi u Hrvatskoj su u vrlo dobrom stanju.

Poljoprivredne površine

Poljoprivredne površine zauzimaju 52,2% kopnenog prostora Hrvatske. Od toga oko 80% poljoprivrednih površina su u privatnom vlasništvu, a oko 20% su državna zemljišta. Površine u vlasništvu države i dalje se smanjuju, jer proces privatizacije i dalje traje. Znatno dio poljoprivrednih površina se ne koristi za uzgoj poljoprivrednih kultura što predstavlja dobar

potencijal za znatno povećavanje poljoprivredne proizvodnje, kako za prehrambeni tako i za neprehrambeni lanac. Od ukupno 29.557 km², potencijalno obradive površine iznose 21.491 km², a trajno neobradiva tla, zbog nepovoljnih fizikalnih ili kemijskih svojstava, zauzimaju 8.066 km². Od potencijalno obradivih površina sada se obrađuje svega 10.920 km², a 1.100 km² koriste se kao pašnjaci. U svakom slučaju, raspoložive poljoprivredne površine slabo se koriste, a uz to se ostvaruje niska razina poljoprivredne proizvodnje. Posljedice ovog stanja su poznate: nedostatak potrebnih poljoprivrednih proizvoda, veliki uvoz hrane i visoke cijene. Povećavanje, povećanje poljoprivredne proizvodnje moguće je ostvariti korištenjem postojećih potencijalno obradivih 9.471 km² površina (prethodno je potrebno na jednom dijelu tih površina izvesti melioracijske mjere), kao i primjenom suvremenih tehnologija održive poljoprivrede na sadašnjim obradivim površinama.

Glavni ciljevi

- Učinkovita zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti, primjenom i unapređivanjem postojećih i donošenjem novih zakonskih propisa, te razumnim gospodarenjem i zaštitom prirodnih vrijednosti, primjenom naprednih tehnologija, integriranjem politike zaštite prirode u razvojne politike pojedinih sektora, uz praćenje pritisaka te uz stručni nadzor.
- Primjena održive poljoprivredne proizvodnje, odnosno poljoprivredno zemljište koristiti u skladu s načelima održivog gospodarenja tlima.
- Korištenje proizvoda šuma i šumskog zemljišta u skladu s načelima održivoga gospodarenja šumama.
- Jačanje prostorno-razvojne strukture uravnoteženim policentričnim razvitkom temeljenim na opremljenosti kvalitetnom infrastrukturom, stvaranjem mreže gradova srednje i male veličine, te uvažavanjem osobitosti prirodne i kulturne baštine kao važnih čimbenika nacionalnoga prostornog identiteta.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnih ciljeva s konkretnim ciljevima

1. Do 2010. zaustaviti gubitak kopnene biološke raznolikosti.
2. Do 2010. smanjiti gubitak morske i obalne biološke raznolikosti i povećati broj zaštićenih područja oblicima zaštite koji ispunjavaju kriterije IUCN-a, tako da obuhvaćaju najmanje 10% obalnih i morskih staništa.
3. Provesti cjelovitu inventarizaciju i kartirati rasprostranjenost vrsta, sustavno pratiti, procjenjivati stanje ugroženosti, izraditi i provesti akcijske planove zaštite i razviti mehanizme njihove provedbe.
4. Revidirati Nacionalnu strategiju i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti na temelju izvješća o stanju prirode i zaštite prirode.
5. Donijeti propis za uspostavu krajobrazne osnove Hrvatske te izraditi krajobraznu osnovu Hrvatske.

6. U planiranju i uređivanju prostora te planiranju i korištenju prirodnih dobara osigurati očuvanje značajnih i karakterističnih obilježja krajobraza te održavanje bioloških, geoloških i kulturnih vrijednosti koje određuju njegovo značenje i estetski doživljaj.
7. Provođenjem zakona i ekonomskih instrumenata sankcionirati svako neprihvatljivo ponašanje i osigurati ugrađivanje mjera za očuvanje i unapređivanje sveukupne biološke raznolikosti u sve gospodarske djelatnosti koje koriste biološka dobra.
8. Promicati inicijative za obnovu poljoprivrednih i degradiranih šumskih površina s ciljem ponovne uspostave njihovih ekoloških funkcija i doprinosa održivom ruralnom gospodarstvu.
9. Poticati obrađivanje postojećih potencijalno obradivih poljoprivrednih površina, uz primjenu potrebnih melioracijskih mjera u svrhu ostvarivanja održive poljoprivrede i veće proizvodnje potrebnih proizvoda.
10. Razminirati što prije minirana područja.
11. Smanjiti izvoz drvne sirovine (trupaca) iskorištavanjem u druge svrhe (npr. poticanjem proizvodnih pogona za izradu namještaja).
12. Ekonomskim instrumentima osigurati iskorištavanje napuštenih prostornih rezervi revitalizacijom zapuštenih urbanih zemljišta i transformacijom i sanacijom industrijskih zona s ugašenim proizvodnjama, te podržavati bolje iskorištavanje naseljenih područja njihovim unutrašnjim razvitkom.
13. Korištenje prostora temeljiti na sveobuhvatnom pažljivom ekosustavnom upravljanju, a ne samo stavljanjem pod zaštitu.
14. Planiranjem razvitka naselja težiti smanjivanju rasta velikih gradova i funkcionalno osposobljavati srednje i manje gradove sa 7.000 do 30.000 stanovnika.
15. Poticati razvojne modele koji, primjereno značajkama prostora, unapređuju prostor, uz očuvanje fizičke i ekološke cjelovitosti resursnih područja.
16. Velike infrastrukturne sustave razvijati funkcionalnom integracijom hrvatskog teritorija.

Postojeći dokumenti (politike):

- Nacionalna strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti RH
- Programi zaštite prirode županija i Grada Zagreba
- Nacionalna strategija zaštite okoliša s Planom djelovanja za okoliš
- Nacionalna šumarska politika i strategija
- Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske
- Program prostornog uređenja Republike Hrvatske
- Hrvatska u 21. stoljeću – strategija poljoprivrede RH
- *Thematic Strategy on Sustainable Use of Natural Resources (Sustainable consumption and production in European Union* - (Tematska strategija o održivoj uporabi prirodnih resursa (Održiva potrošnja i proizvodnja u EU)
- *Thematic Strategy on Air Pollution* (Tematska strategija o onečišćenju zraka)

- *Biodiversity Action Plan for the Conservation of Natural Resources* (Akcijski plan biološke raznolikosti za očuvanje prirodnih resursa)

Uključene institucije:

- Ministarstvo kulture
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja,
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
- Državni zavod za zaštitu prirode
- Hrvatske šume
- Hrvatske vode
- Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (nacionalni parkovi, parkovi prirode, županijske javne ustanove)
- Agencija za zaštitu okoliša
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije

Sastavnice okoliša i emisije u njihZrak

U usporedbi s drugim europskim zemljama Hrvatska ima male emisije po stanovniku i relativno malu emisiju stakleničkih plinova. Zbog gospodarske obnove u razdoblju 1996.-2003. emisije su godišnje rale prosječno 3,6%. Zadnjih godina postoji trend poboljšanja kakvoće zraka u gradovima, a glavni problem su dušikov oksid i čestice. Izvan urbanih područja povišene su koncentracije prizemnog ozona i prekomjerno taloženje dušika.

Hrvatska prima više onečišćenja preko granica nego što ga izvozi. Uspostavljena je državna mreža za trajno praćenje kakvoće zraka, s tim da ju treba znatnije nadograditi. Međunarodni protokoli za smanjivanje emisije pokazuju se djelotvornima.

Tlo

Od ukupne kopnene površine Hrvatske 52,2% čini poljoprivredno zemljište, šume pokrivaju 46,1%, a neplodno je 6,0%. Utvrđena su osjetnija oštećenja tla: u 2005. evidentiran je 1.151 potencijalno onečišćen lokalitet, a onečišćenje je dokazano na njih 38. Onečišćenja su vezana uz neuređena odlagališta otpada (298 se sada sanira), odlagališta opasnog industrijskog otpada sanacija kojih je također počela, zatim uz pojačanu industrijsku aktivnost, lokalitete vađenja

mineralnih sirovina i područja na kojima se nalaze vojna skladišta. Očuvanost tla u Hrvatskoj je bolja nego u drugim zemljama EU-a.

Vode

Ukupni obnovljivi izvori vode iznose 35.200 m³ po stanovniku. Rezerve pitke vode relativno su velike, 90% vode za opskrbu crpi se iz zaliha podzemne vode. Priključenost na sustav javne vodoopskrbe iznosi 76%, a na sustave javne odvodnje 43%. U Hrvatskoj ima ukupno 32.000 km državnih vodotoka I. i II. reda (potpuno je uređeno 73% vodotoka I reda, 24% djelomično, a 3% ih nije uređeno, 75% vodotoka II reda potpuno je uređeno, ostalo neuređeno ili djelomično uređeno). Sadašnje stanje preventivne zaštite od poplava nije zadovoljavajuće. Nedovoljan je broj uređaja za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda i odgovarajućih uređaja za učinkovitu preobradu industrijskih otpadnih voda.

Radi uspostave informacijskog sustava zaštite okoliša (ISZO) u tijeku je unapređivanje Registra onečišćavanja okoliša.

Glavni ciljevi

- Smanjiti emisije u glavne sastavnice okoliša na najmanju moguću mjeru, a s osobitim oprezom sprečavati zagađivanje rezervi pitke vode.
- Tijekom planiranja gospodarskih djelatnosti, osobito eksploatacijskih zahvata, treba osigurati racionalno korištenje neobnovljivih prirodnih dobara, te održivo korištenje obnovljivih prirodnih izvora.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnih ciljeva s konkretnim ciljevima

1. Donijeti zakon o zaštiti tla prema smjernicama Konvencije Ujedinjenih naroda o suzbijanju dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i/ili dezertifikacijom, osobito u Africi.
2. Odrediti najkvalitetnija zemljišta za poljoprivrednu namjenu te ih zaštititi i očuvati.
3. Širiti zaštićena područja uz osiguravanje dovoljno prirodnih dobara za namjenu lokalnih zajednica te dugoročno težiti zaštititi 15-20% površine Hrvatske.
4. Očuvati kvalitetu vode i spriječiti onečišćenja, uključujući obradu otpadnih voda, unaprijediti stupanj pokrivenosti države javnom vodoopskrbom (povećati stupanj opskrbljenosti na 85-90%), poboljšati stupanj pročišćavanja otpadnih voda i dostupnosti kanalizacijske mreže, povećati kvalitetu sustava za obranu od poplave, voditi računa o obnovljivosti resursa i jačati zaštitu osjetljivih vodenih i kopnenih ekosustava koji ovise o vodi, te morskih ekosustava i obalne zone.
5. Regulirati prekogranično onečišćavanje vodnog sustava koje dovodi do onečišćenja morskog ekosustava.
6. Multidisciplinarnim pristupom istražiti mogućnost racionalne eksploatacije vrijednih mineralnih sirovina u strateški važnim regijama Hrvatske, uz poštivanje načela održivog razvitka.

7. Smanjiti emisije štetnih plinova, uzročnika fotokemijskog smoga i troposferskog ozona, ukinuti potrošnju tvari koje uništavaju ozonski omotač i provoditi programe unapređivanja kakvoće zraka.
8. Uspostaviti kvalitetne podloge za provedbu održivog gospodarenja i zaštite tla te izraditi Strategiju zaštite tla.
9. Uspostaviti podloge za održivo korištenje obnovljivih prirodnih dobara i racionalno koristiti neobnovljiva prirodna dobra te izraditi Strategiju korištenja obnovljivih i neobnovljivih prirodnih izvora.

Postojeći dokumenti (politike):

- Nacionalna strategija zaštite okoliša s Nacionalnim planom djelovanja za okoliš
- Strategija upravljanja vodama
- Prijedlog Nacionalne strategije za provedbu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama i Kyotskog protokola s planom djelovanja
- Konvencija Ujedinjenih naroda o suzbijanju dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i/ili dezertifikacijom, osobito u Africi.

Uključene institucije:

- Hrvatske vode
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Ministarstvo kulture
- Agencija za zaštitu okoliša
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva
- Ministarstvo zdravstva
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i školstva
- Ministarstvo ruralnog razvoja i poljoprivrede
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije

3. Održiva proizvodnja i potrošnja**Stanje**

Održiva proizvodnja i potrošnja bave se zadovoljavanjem temeljnih ljudskih potreba i unapređivanjem kakvoće života na način da se minimizira korištenje prirodnih dobara, stvaranje toksičnih tvari, emisije u zrak, vodu i tlo, te sprečava ili smanjuje proizvodnja otpada na mjestu nastajanja tijekom cijeloga životnog ciklusa proizvoda kako se ne bi ugrozile potrebe buduće generacije. Održiva proizvodnja vodi računa o ekonomskim, socijalnim i okolišnim utjecajima procesa proizvodnje, održiva se potrošnja oslanja na potrošačev izbor proizvoda i usluga budući

da zaštita okoliša i eko-učinkovitost same po sebi nisu dovoljne za ostvarivanje održivog razvitka. Potrošači moraju promijeniti sadašnji način života i utjecati na smanjivanje potrošnje prirodnih dobara budući da se dio problema okoliša (npr. globalno zatopljenje) ne može riješiti novim tehnologijama već mora doći do značajnih društvenih promjena.

Hrvatska je zemlja s malim i otvorenim gospodarstvom, u velikoj mjeri povezanim s drugim inozemnim tržištima. Stabilna stopa rasta BDP-a je oko 4% godišnje, a stabilna je i relativno niska stopa inflacije. Hrvatska bilježi rast industrijske proizvodnje i pozitivne trendove u turizmu. Poljoprivreda, lovstvo, šumarstvo i ribarstvo sudjeluju sa 6,5% u BDP-u, a zajedno s prehrambenom industrijom (proizvodnja hrane, pića i duhanskih proizvoda) udio u BDP-u iznosi 9,93%. Od 1993. do 2005. registrirano je više od 11,9 milijardi USD izravnih inozemnih ulaganja, ali industrija, poljoprivreda, proizvodnja hrane i graditeljstvo još uvijek nisu atraktivni za ulagače. Hrvatska je neto-uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Iako se bilježi povećan uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, također raste i izvoz.

U poljoprivrednoj vanjskotrgovinskoj razmjeni pokrivenost uvoza izvozom je veća nego u nepoljoprivrednoj industrijskoj razmjeni (64,4% u odnosu na 46,7% u 2006.). Razvitak održive poljoprivredne proizvodnje se ne potiče u dovoljnoj mjeri. Prema statističkom ljetopisu iz 2004. udio ekološke (organske) poljoprivrede u BDP-u iznosio je tek 0,23%. U 2007. površine pod ekološkom poljoprivrednom iznosile su 7.577 ha (bez pčelinjih pašnjaka), odnosno 0,68% od ukupnih obradivih površina u RH. U zadnjih pet godina proizvodnja ribljih preradevina povećala se oko pet puta, no to povećanje još ne zadovoljava s obzirom na potencijal kojim RH raspolaže. Marikultura zauzima 50% vrijednosti proizvodnje u ribarstvu i više od 70% vrijednosti izvoza.

Sve više prehrambenih tvrtki primjenjuje novi međunarodni standard za kakvoću i sigurnost hrane ISO 22000. Ta norma uključuje načela sustava i koraka primjene analize opasnosti i kritičnih kontrolnih točaka (*Hazard Analysis and Critical Control Point - HACCP*).

Komercijalna proizvodnja genetski modificiranih organizama (GMO) i šrošitmpst tih organizama u okolišu izaziva zabrinutost i kontroverze zbog mogućeg utjecaja na zdravlje ljudi i okoliš. Dobrobiti moderne biotehnologije valja koristiti uz najveći mogući oprez i uz najveću moguću zaštitu zdravlja ljudi, interesa potrošača i očuvanje okoliša i prirodnih vrijednosti.

Razvojem svijesti o važnosti ekološke učinkovitosti kao preduvjeta ulaska na zahtjevnija tržišta povećava se broj certificiranih tvrtki prema normi HRN ISO 14001 za sustave upravljanja okolišem (*EMS*), osobito u tvrtkama iz industrijskog sektora i kod velikih energetske proizvodjača, a pomaci se ostvaruju i u primjeni projekata čistije proizvodnje.

U tijeku je uspostava Informacijskog sustava zaštite okoliša (ISZO) kao niz međusobno povezanih elektroničkih baza podataka i izvora podataka o stanju okoliša (pojedine sastavnice okoliša, pritisci na okoliš, praćenje stanja okoliša, prostorna obilježja, klima, otpad).

Očito je kako je upravo u ovom izazovu održivosti izražen utjecaj različitih dionika na procese. Građani (i potrošači) posebno su važni dionici jer, ako žele, mogu usmjeravati i poticati procese, primjerice time što će zahtijevati da se poslovni subjekti ponašaju odgovorno zbog negativnih

učinaka proizvodnje te što će tražiti da se ti učinci umanje. A da bi mogli kompetentno odlučivati o tome što žele, svi dionici moraju moći istražiti način na koji se proizvod stvara (transparentnost lanca) te kakva su stvarana svojstva proizvoda (npr. koliko je energije potrošeno u njegovu stvaranju).

Glavni cilj

- Ostvariti uravnotežen i stabilan rast gospodarstva da stopa gospodarskog rasta bude veća od stope kojom raste degradacija okoliša i generiranje otpada. Rast mora pratiti promjena neodrživih obrazaca ponašanja u kućanstvima te u javnom i privatnom sektoru kako bi se učinak proizvodnje i potrošnje na prirodna dobra doveo u sklad s nosivim kapacitetom ekosustava.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Razraditi sve elemente i implementirati regulatorni okvir kojim se potiče opskrba tržišta održivim proizvodima i uslugama.
2. Povećati udio obradivih površina sa sadašnjih 1.202.000 ha na 1.800.000 ha, koristeći neobrađive površine koje sada iznose 947.000 ha.
3. Povećati stočarsku proizvodnju na razinu prijeratne, uz primjenu novih tehnologija na principima održive poljoprivrede.
4. Do 2013. povećati udio površina pod ekološkom proizvodnjom (uključujući pašnjake i šume) na najmanje 5%, te poduprijeti razvitak tržišta za ekološke proizvode.
5. Poticati razvitak ekološke proizvodnje hrane da bi se osigurale dovoljne količine hrane visoke kakvoće, privlačiti turiste i razvijati eko-turizam te osigurati izvoz prepoznatljivih nacionalnih proizvoda.
6. Ostvariti konkurentnost i ući na zahtjevnija tržišta povećavanjem učinkovitosti, uz istodobno smanjivanje rizika za ljude i okoliš te inkorporiranjem načela društveno odgovornog i transparentnog poslovanja i interakcije s dionicima.
7. U proizvodne procese, proizvode i usluge integrirati programe čistije proizvodnje.
8. Za učinkovitije upravljanje okolišem i informiranje javnosti o posljedicama obavljanja pojedinih djelatnosti za okoliš, olakšicama i poticajima osigurati uključivanje većeg broja organizacija u EMAS sustav (*Eco-Management and Audit Scheme*).
9. Informiranjem i obrazovanjem potrošača i poslovnog sektora o kvaliteti pojedinih proizvoda i usluga poticati na izbor održivih proizvoda i usluga te razvijati odgovornost prema okolišu; cijena proizvoda mora održavati njegov utjecaj na okoliš (*ecological footprint*).
10. Poticati društveno odgovorno poslovanje.
11. Uvođenjem održivosti u javnu nabavu poticati okolišno prihvatljivije ponašanje i najbolji odabir proizvoda s obzirom na: najbolju vrijednost za određeni iznos (cijena, kvaliteta, dostupnost, funkcionalnost), aspekte okoliša tijekom cijeloga životnog ciklusa proizvoda (ekološka javna nabava) i socijalne aspekte (iskorjenjivanje siromaštva, uvjeti rada, poštivanje ljudskih prava).

12. Do 2015. razdvojiti povećavanje proizvodnje otpada i porast BDP-a kako bi se stopa porasta proizvodnje otpada smanjila za oko 50%, udvostručiti stope recikliranja, pretvoriti neuređena odlagališta u sanitarna, sustavno smanjivati odlaganje, neobrađenog otpada te uspostaviti cjelovit informatizirani sustav gospodarenja otpadom.
13. Do 2010. smanjiti količine odloženog i opasnog otpada za 20%, u odnosu na 2000. godinu.
14. U skladu s promjenama obrazaca potrošnje u suvremenom svijetu ulagati u znanstvena istraživanja i primjenu novih čistijih i ekološki učinkovitijih tehnologija s manjim iskorištavanjem prirodnih dobara, smanjivanjem emisije i količine otpada, te rizika za zdravlje i sigurnost.
15. Razvijati turizam u skladu s kriterijima gradnje, prostornim planovima i kapacitetom danog prostora, te učinkovita prilagodba ograničenjima i mogućnostima koje pružaju zaštićena područja, s ciljem da se očuvaju biološke raznolikosti, prirodne i kulturne baštine.
16. Provoditi državne ekonomske instrumente koji gospodarske subjekte obvezuju na plaćanje za opterećenje okoliša.

Postojeći dokumenti (politike):

- Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.
- Nacionalna strategija zaštite okoliša s Planom djelovanja za okoliš
- Strategija gospodarenja otpadom
- Hrvatska u 21. stoljeću – strategija poljoprivrede RH
- Strategija razvitka hrvatskog turizma do 2010. godine
- Hrvatska izvozna ofenziva – strategija za razdoblje 2007. – 2010.
- *Consumer Policy Strategy" for the years 2007-2013, Sustainable consumption and production in European Union* (Strategija o politici potrošača za godinu 2007.-2013., Održiva potrošnja i proizvodnja u EU)

Uključene institucije:

- Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
- Ministarstvo turizma
- Hrvatski centar za čistiju proizvodnju
- Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj (HRPSOR)
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije.

4. Socijalna kohezija i pravda

Stanje

Osnovne su značajke: populacija stari, povećava se broj jednočlanih domaćinstava, bračnih parova bez djece, mijenjaju se životni stil i uloge spolova, veće su stope razvoda, migracije iz ruralnih krajeva u urbana područja, novi izazovi u zaštiti ljudske sigurnosti od nasilja i kriminala. Održivi razvitak društva temelji se na društvenoj jednakosti i slozi. Održivo je ono društvo koje poštuje različitosti u okviru demokratskih vrijednosti, u kojem svaki pojedinac, bez obzira na spol i porijeklo, ima jednaka prava i mogućnosti aktivno i odgovorno sudjelovati u okolnostima koje unapređuju i osiguravaju socijalnu sigurnost, ljudsko zdravlje i pravnu zaštitu.

Zbog nepovoljne dobne strukture i smanjenoga radnog kontingenta povećava se broj uzdržavanih, a smanjuje broj radno sposobnih stanovnika. Premda se od 2004. smanjuje stopa nezaposlenih pripadnika radnoaktivnog dijela stanovnika, svi dijelovi Hrvatske, a ni svi nezaposleni, nisu u jednakom položaju. Najveća stopa nezaposlenosti je u Vukovarsko-srijemskoj županiji i Sisačko-moslavačkoj županiji, a najmanja u Istarskoj županiji i Gradu Zagrebu. Najveće teškoće prigodom zapošljavanja imaju osobe niže razine obrazovanja. Rizik siromaštva i isključenosti osim nezaposlenih prvenstveno pogađa starija i samačka kućanstva, a zatim, kućanstva s većim brojem djece, beskućnike, itd. U odnosu na regionalnu raširenost ugroženost siromaštvom prvenstveno povezana uz ruralna područja. U njima su stope razina siromaštva tri puta veće od onih u urbanim područjima. Procjenjuje se da je 10% stanovništva Hrvatske socijalno isključeno.

Glavni cilj

- Ostvariti socijalno uključivo društvo koje odlikuje solidarnost unutar generacije i među generacijama te u kojem se poštuju različitosti u okviru demokratskih vrijednosti, u kojem svaki pojedinac, bez obzira na spol i porijeklo, ima jednaka prava i mogućnosti aktivno i odgovorno sudjelovati u okolnostima koje unapređuju i osiguravaju socijalnu sigurnost, ljudsko zdravlje i pravnu zaštitu.

Aktivnosti ili mjere za ostvarenje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Poboljšati obrazovnu strukturu populacije i uskladiti obrazovanje sa zahtjevima tržišta rada. Aktivnim oblicima pomoći povećati zapošljivost osoba s niskom razinom obrazovanja ili sa znanjem i sposobnostima koja se trenutno ne traže na tržištu.
Posebnu pozornost posvetiti zaštiti djetinjstva i razvoju djece.
2. Podizanjem kvalitete cjelokupnog sustava odgoja i obrazovanja, učiniti ga dostupnim svima, te unaprijediti izobrazbu trajnim profesionalnim usavršavanjem učitelja i nastavnika na području RH.

3. Omogućiti obrazovanje cijeloj populaciji, uz sustavno poticanje obrazovanja odraslih, prvenstveno povećavanjem dostupnosti obrazovanja uvođenjem e-učenja i ulaganjem u cjeloživotno obrazovanje.
4. Uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije (*ICT*) ujednačiti kvalitetu obrazovanja u cijeloj zemlji i povećati dostupnost školskoga gradiva preko interneta.
5. Usmjeravanjem politika tržišta rada prema problemima ugroženih skupina (dugoročno ili povremeno nezaposleni, osobe starije od 55 godina, mladi koji su završili ili napustili školu, žene, osobe s invaliditetom, manjinske skupine, bivši ovisnici), povećati razinu zaposlenosti i stvoriti bolje mogućnosti za njihovo zapošljavanje.
6. Promicati primjere dobre prakse poduzeća koja se brinu za ljudska prava svojih zaposlenika i bore protiv diskriminacije.
7. Osigurati bolji položaj žena u društvu.
8. Povećati i olakšati zapošljavanje žena i razvitak dvohraniteljskih domova unapređivanjem i dostupnijim sustavom skrbi o djeci povećavanjem pokrivenosti jaslicama, vrtićima i školskim dnevnim boravcima.
9. Povećati mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom i tako im omogućiti da samostalno kontroliraju uvjete vlastitog života.
10. Osigurati postupni rast mirovina.
11. Proširiti obuhvat mirovinskog sustava uvođenjem mirovina kao osnovnoga socijalnog primanja u starosti na koje imaju pravo svi građani, osiguranog u državnom proračunu.
12. Provesti i nastavljati razvijati mjere integracije Roma/pripadnika manjina u tržište rada njihovim uključivanjem u obrazovanje i programe obuke i osposobljavanja, savjetovanjem u traženju posla, itd.
13. Revitalizirati deprivirana područja (područja posebne državne skrbi, otoci, brdsko-planinska područja, granična područja) i uravnotežen regionalni razvitak Hrvatske: projektima potpore ruralnim područjima za transformaciju neučinkovite poljoprivrede, zapošljavanjem žena u ruralnim područjima, provođenjem aktivne politike tržišta rada, boljim prijevoznim povezivanjem kopna i otoka.
14. Ostvariti jednakost socijalne skrbi u svim krajevima Hrvatske.
15. Razvijati gospodarske projekte prema lokalnim prilikama, u suglasju sa županijskim razvojnim strategijama, odnosno regionalnim operativnim planovima.
16. Optimizirati zdravstvene uvjete – jednakost pristupa i kvaliteta zdravstvenih usluga, bez razlike unutar regionalnih ili populacijskih skupina.
17. Dovršiti obnovu u ratu oštećenog i uništenog stambenog fonda i ulagati u programe obnove i izgradnje komunalne i socijalne infrastrukture, te socijalno-gospodarskog oporavka područja povratka od posebne državne skrbi.
18. Donijeti strategiju stvaranja i unapređivati stambeni standard.
19. Poboljšati materijalni i socijalni položaj braniteljskih i njihovim obiteljima.
20. Osnivanjem obiteljskih centara jačati obitelj i njenu ulogu u odgoju djece.

21. Provođenjem akcijskih planova i uvođenjem ciljeva socijalne politike EU-a u nacionalnu politiku poticati borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti sudjelovanjem tijela Državne uprave, regionalne i lokalne samouprave, socijalnih partnera, organizacija civilnog društva, znanstvenih i stručnih institucija, ustanova socijalne skrbi i medija.

Postojeći dokumenti (politike)

- Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju
- Strategija razvitka Republike Hrvatske "Hrvatska u 21. stoljeću" - Strategija razvitka mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi
- Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.
- Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za razdoblje 2005. - 2008.
- Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova
- Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u obitelji za razdoblje 2005. - 2007. i 2008.-2010.
- Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova (treća po redu, za razdoblje 2006.-2010.)
- Strategija obrazovanja odraslih (Prijedlog)
- Nacionalna strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom za razdoblje 2003. - 2006.
- Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvitak civilnog društva
- Nacionalni program pomoći stradalnicima i sudionicima u Domovinskom ratu
- Nacionalni program za Rome
- Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe opojnih droga u RH za razdoblje 2006. – 2012.
- Nacionalni program za borbu protiv korupcije s akcijskim planom za borbu protiv korupcije.

Uključene institucije

- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
- Ministarstvo pravosuđa
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije.

5. Energija

Energetski pokazatelji RH ukazuju na manjak raspoložive energije u resursima i proizvodnim kapacitetima; stopa porasta potrošnje je oko 4-5%. Nastavlja se trend poboljšanja energetske učinkovitosti kod rasta potrošnje energije od svega 0,43%, pri rastu bruto-domaćeg proizvoda od 4,3%. Rast potrošnje energije za 19% u zadnjih deset godina zbio se uz male promjene strukture potrošnje, smanjenje udjela vodnih snaga, povećanje udjela ugljena i smanjenje udjela plina. Izostanak novih dobavnih pravaca uvoza plina, netržišne cijene i dr. utjecali su na smanjenje udjela plina u ukupnoj potrošnji energije i pored rasta domaće proizvodnje na

sjevernojadranskim plinskim poljima. Domaća proizvodnja pokriva 73,6% potrošnje plina koja iznosi 3 milijarde m³ (2004.).

Najveća potrošnja (21%) je i dalje u kućanstvima. Drugi najveći potrošač plina su javne toplane (19%), a slijede industrijske toplane, industrija građevnog materijala, itd. Zbog kontinuiranog pada domaće proizvodnje primarnih energenata uvozna energetska ovisnost iznosi oko 50%. U domaćoj proizvodnji najveće značenje ima prirodni plin (37%), zatim vodne snage (34%) i nafta (21%).

Obnovljivi izvori nemaju odgovarajući udio i položaj u energetici Hrvatske, iako imaju veliku važnost i raspoloživost (osobito sunčeva energija, energija vjetra i biomase). Udio obnovljive energije u opskrbi električnom energijom (ako se izuzmu hidroelektrane) manji je od 1%. 52% od ukupnog dijela raspoložive instalirane električne energije dobiveno je iz obnovljivih izvora i to najvećim dijelom (98,04%) u hidroelektranama, 1,65% u malim hidroelektranama, 0,17% od biomase, 0,14% u vjetroelektranama i 0,001% u solarnim elektranama.

Zahtjevi za energijom sve su veći, pri čemu prednjači rastući uslužni sektor gospodarstva, djelatnost kojega se temelji na kvaliteti ponude, a koja je, pak, moguća samo uz povećanu potrošnju energije. Za aktiviranje turističkog potencijala nužno je riješiti problem energetike na otocima.

Emisije proizvedene izgaranjem goriva imaju dominantan udio u ukupnim emisijama SO₂, CO₂, NO_x i čestica. Emisija stakleničkih plinova u 2004. iznosila je 29.432 Gg CO₂-ekv. Zbog svoga globalnog utjecaja na promjenu klime mora se pratiti trend emisija stakleničkih plinova, osobito CO₂ udio kojega je u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova 2004. iznosio 77%. Promatrano sektorski, najveći doprinos emisiji stakleničkih plinova daje energetska sektor.

Republika Hrvatska je potpisivanjem i ratificiranjem Kyotskog protokola 2007. postala punopravna stranka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (*UNFCCC*).

Glavni cilj

- Osigurati dostatne količine energije potrebne za gospodarski rast, uz nužno prilagođavanje potrebno da se ograniči rast troškova energije i negativni učinci na okoliš i društvo.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Do 2010. povećati udio obnovljive energije u ukupnoj potrošnji na 5,8%, a do 2020. na 20%.
2. Do 2010. 12% prosječne potrošnje energije i 21% potrošnje električne energije osigurati iz obnovljivih izvora, s time da se njihov udio poveća na 15% do 2015.
3. Do 2010. doseći orijentacijski cilj potrošnje od 5,75% biogoriva u prijevozu sa ciljem povećanja na 10% do 2015.
4. Dostizanje ukupnih ušteda od 9% konačne potrošnje energije tijekom devet godina do 2017. (*Energy End-use Efficiency and Energy Services Directive*).
5. Do 2012. smanjiti potrošnju primarne energije za 20%.

6. Smanjiti intenzitet potrošnje energije po jedinici BDP-a do 2015. u rasponu od 1-2% godišnje. Poželjan cilj za obnovljivu energiju bio bi zadovoljavanje 7% ukupne potražnje za energijom na ovaj način do 2015., isključujući gorive obnovljive tvari i otpad.
7. Do 2015. (u usporedbi sa 1990.) prepoloviti postotak stanovništva koje nema pristup električnoj energiji.
8. Uspostavom institucionalnog i zakonodavnog okvira te obrazovanjem i osposobljavanjem svih dionika osigurati provođenje mjera za smanjivanje emisije i ostvarivanje ciljeva Nacionalne strategije za provedbu Okvirne konvencije UN-a o klimatskim promjenama i Kyotskog protokola s planom djelovanja.
9. Propisima definirati uvjete energetske učinkovitosti i ekološke prihvatljivosti kojima moraju udovoljiti energetske objekti, nova industrijska postrojenja, pojedine proizvodne, uslužne i trgovačke tvrtke.
10. Uvesti certificiranje energetske učinkovitosti proizvoda za široku potrošnju.
11. Istražiti potencijal geotermalne energije.

Postojeći dokumenti (politike)

- Strategija energetskog razvitka
- Program razvitka i organizacije hrvatskog energetskog sektora – PROHES (1996-2002)
- Prijedlog Nacionalne strategije za provedbu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime i Kyotskog protokola u RH s planom djelovanja
- *EU Action on Energy Efficiency* (Aktivnosti EU-a na energetske učinkovitosti)
- *Direktive 2003/30/EC on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport* – (Promicanje korištenja biogoriva ili drugih goriva iz obnovljivih izvora energije u prometu).

Uključene institucije

- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije.

6. Javno zdravstvo

Zavodi i agencije s javnozdravstvenim funkcijama osnovani su sa zadatkom da prate opće ili specifične zdravstvene situacije i specifične rizike za zdravlje, promicanje preventive zaraznih ili nezaraznih bolesti smanjivanjem ili potpunim odstranjivanjem rizika.

Hrvatska ima nižu ukupnu smrtnost od prosjeka regije, ali višu od prosjeka EU-a. Vodeći uzroci smrti u Hrvatskoj su bolesti srca i krvnih žila, sa značajnim udjelom u prijevremenom umiranju, obolijevanju i dizabilitetu. U 2003. od tih je bolesti umrlo 53% u ukupnom broju umrlih. Drugi

najznačajniji uzrok smrti su maligne bolesti, od kojih je u 2003. umrlo 24% od svih umrlih. Od tih bolesti godišnje se dijagnosticira oko 20.000 novih bolesnika, ne računajući karcinom kože. Najčešći oblik karcinoma u muškaraca je karcinom bronha i pluća, a u žena dojki. Treći na ljestvici najčešćih uzroka smrti su ozljede i nesreće s udjelom od 5,4% u ukupnom broju umrlih. Dojenačka smrtnost je u Hrvatskoj u postepenom padu i 2003. je iznosila je 6,3‰. Prema pokazatelju Hrvatska je iznad prosjeka zemalja EU-a.

Stanje zaraznih bolesti, kao i njihova kontrola, može se ocijeniti razmjerno povoljnim.

Obuhvat stanovništva priključenih na javne vodoopskrbne sustave povećan je i iznosi oko 80% sa značajnim regionalnim varijacijama, a povećan je i udio stanovništva priključen na javnu odvodnju (43%).

Prema procjenama RH je za zdravstvo u 2002. potrošila oko 460 US\$ po stanovniku, što predstavlja oko 9,1% BDP-a, znatno više od zemalja sa sličnim BDP-om.

Glavni cilj

- Očuvanje i unapređivanje zdravlja cjelokupne populacije osiguravanjem pristupa zdravstvenim uslugama, koristeći znanstveno utemeljene programe sprečavanja i suzbijanja bolesti i promicanja zdravlja.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Poboljšati i razvijati zdravstveno obrazovanje građana i omogućiti veće sudjelovanje i utjecaj javnosti kako bi se osiguralo sigurne i povoljne uvjete za odrastanje djece, unapređivanje zdravlja na radnom mjestu, učinkovitu zaštitu od prenosivih bolesti, zdravije prehrambene navike i životne stilove, uključujući fizičku aktivnost, te smanjivanje potrošnje duhana i alkohola.
2. Na području promicanja zdravlja unapređivati suradnju s drugim sektorima (prosvjeta, prehrambena industrija, poljoprivreda, itd).
3. Reorganizirati sustav javnog zdravstva kako bi postao glavni nositelj preventivnih aktivnosti i nositelj sustavnog provođenja preventivnih programa radi smanjivanja oboljenja koja se mogu spriječiti (ovisnosti, način života i prehrane i dr.) i rasterećenja zdravstvene skrbi, a time i smanjivanja troškova u zdravstvu.
4. U reorganizaciju zdravstva uključiti rasterećenje bolnica za specijalističke preglede osposobljavanjem domova zdravlja dijagnostičkom opremom.
5. Unaprijediti zdravstvene usluge programima za dostupnost gotovo svih transplantacijskih usluga u razvoju transplantacijske medicine i programima za unapređivanje komunikacijskih vještina zdravstvenih djelatnika.
6. Izraditi Nacionalni program javnog zdravstva i programe pojedinih institucija.
7. Uspostaviti sustav obrazovanja i akreditacije ustanova i tvrtki koje će provoditi javnozdravstvene programe.

8. Uspostaviti sustav praćenja zdravstvene situacije u Hrvatskoj i druge relevantne zdravstvene statistike prema EU-ovim standardima i normama.
9. Uspostaviti sustav javnozdravstvene pripravnosti i odgovora na sve incidentne situacije s biološkim, kemijskim ili nuklearnim agensima.
10. Ojačati sustav kontrole kvalitete i zdravstvene sigurnosti namirnica, vode za piće te sredstava opće uporabe.
11. Obnoviti i sagraditi bolničke kapacitete.
12. Unaprijediti sustav medicine rada i zaštite radnika na radu.
13. Unaprijediti sustav transfuzijske medicine.
14. Unaprijediti zaštitu rukovanja opasnim kemikalijama.
15. Unaprijediti sustav kontrole i stavljanje u promet lijekova i imunoloških pripravaka, a posebice Agencije za lijekove.

Postojeći dokumenti (politike)

- Nacionalna strategija razvitka zdravstva 2006. – 2011.
- Nacionalna strategija o prevenciji kardiovaskularnih bolesti,
- Nacionalna strategija borbe protiv ovisnosti
- Nacionalni plan pripremljenosti za pandemiju gripe
- *Programme of Community Action in the Field of Public Health 2003-2008* (Program djelovanja Zajednice na području javnog zdravstva za 2003.-2008.)

Uključene institucije

- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo i županijski zavodi za javno zdravstvo
- Hrvatski zavod za medicinu rada,
- Hrvatski zavod za toksikologiju
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Hrvatska agencija za hranu
- Hrvatski veterinarski institut
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije.

7. Povezivanje Hrvatske

Stanje

Razvijena prometna infrastruktura temeljna je pretpostavka ukupnog razvitka Hrvatske, jača njenu konkurentnost, smanjuje prometnu izoliranost i stvara pretpostavke za uravnotežen regionalni razvitak. Od osobite je važnosti za gospodarski rast, ali i za socijalnu integraciju kao važan element socijalne jednakosti i pravde.

U Hrvatskoj je dostignuta visoka razvijenost mreže autocesta, a mrežu državnih, županijskih i lokalnih cesta treba dalje razvijati. Dužinom željezničkih pruga Hrvatska premašuje europski prosjek, međutim, njihova je daljnja modernizacija i širenje uvjet razvitka. To osobiti vrijedi za bolju povezanost otoka s kopnom i međusobno.

Razvitak prometne infrastrukture mora biti u funkciji održivog i uravnoteženog razvoja zemlje. Planiranje i gradnja transportnih sustava mora se izvesti pažljivo uz poštovanje okoliša i skromno korištenje prirodnih dobara. Uz rast prometa treba smanjiti emisije plinova (osobito CO₂ i NO_x) i drugih zagađivala. Trenutno emisije stakleničkih plinova iz cestovnog transporta u Svijetu i Europskoj uniji rastu prebrzo jer zastupljenost željezničkog prometa nije adekvatna. Potrebno je preusmjeravati promet sa cestovnog, na energetski učinkovitije i za okoliš povoljnije oblike prijevoza. Tijekom 2007. bilježi se rast željezničkog prometa putnika i robe, dok je u cestovnom prometu smanjen broj putnika, ali povećan robni promet. Za rješavanje problema gradskog i prigradskog prometa potrebno je razviti sustav instrumenata i mjera kojima će se poticati korištenje javne prijevozne mreže, a u funkciji regionalnoga, gradskog i prigradskog prometa većih gradova potrebno je jačati korištenje necestovnog prometa i preusmjerivati se na željeznički promet. Razvoj transportnog sustava mora zadovoljiti osnovne potrebe pojedinaca i društva na siguran način, s najmanjim opterećenjem ljudskog zdravlja i ekosustava.

Glavni cilj

- Dobro povezivanje svih dijelova nacionalnog teritorija, te otoka s kopnom i međusobno, kako bi transportni sustav bio dostatan za sve gospodarske, socijalne i okolišne potrebe RH, a da istodobno njegov neželjeni utjecaj na ekonomiju, društvo i okoliš bude minimalan.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Stimulirati korištenje čistijih goriva i tehnologija (transport vodenim i morskim putem, biodizel, etanol, i sl.) i prelaziti na one oblike transporta koji efikasno koriste energiju.
2. Unaprijediti kolektivni transport i izbor transportnih opcija rastom kvalitete javnog transporta te biciklističkih i pješačkih zona.
3. Ograničavati pristup vozilima (pješačke zone, ograničene zone za parkiranje i sl.).
4. Stimulirati rast efikasnosti korištenja osobnih automobila (efikasnija goriva, efikasniji način vožnje itd.)
5. Pojačati investicijska ulaganja u razvoj željezničke infrastrukture osiguravajući Hrvatskim željeznicama konkurentnost s drugim vidovima prometa, razvijati i izgraditi prigradsku željezničku infrastrukturu te povećati učinkovitost i pouzdanost željezničkog prometa.
6. Pojačati investicijska ulaganja u moderniziranje lučke infrastrukture i poboljšanje plovnih standarda.
7. Dalje razvijati mrežu županijskih i lokalnih cesta.
8. Koristiti telekomunikacije zbog smanjivanja fizičkog transporta (rad kod kuće, internetska trgovina, obavljanje poslova s javnom upravom, tele-medicina i sl.).

9. Planirati gradove tako da se smanjuje potreba za fizičkim transportom osoba i roba (okupljanje ureda državnih službi i sl.).
10. Usmjeriti razvoj prometne infrastrukture prema povećavanju međusobne integriranosti i povezanosti cijeloga unutarnjeg prometnog sustava kako bi se ostvarila bolja dostupnost europskih prometnih koridora i bolja integriranost s prometnom mrežom susjednih zemalja.

Postojeći dokumenti (politike)

- Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske
- Strategija restrukturiranja i modernizacije Hrvatskih željeznica
- *European transport policy for 2010: time to decide (Europska prometna politika za 2010.)*
- *Keep Europe moving - Sustainable mobility for our continent (Održimo Europu pokretnom – Održiva mobilnost za naš kontinent)*

Uključene institucije

- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog planiranja i gradnje
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije.

8. Zaštita Jadranskog mora i priobalja

Stanje

U prostoru Jadranskog mora, obale i otoka nalaze se najvredniji, ali i najosjetljiviji prirodni sustavi Hrvatske. To je područje na kojem se odvijaju procesi koji ovise o uzajamnom djelovanju mora i kopna, a razvojni su pritisci i negativni utjecaji na prirodne sustave najizraženiji. Jadransko je more karakteristično zbog bogatstva života, čistoće, prozirnosti i krajolika kojima treba posvetiti posebnu pozornost u smislu njihova korištenja i očuvanja. Obalna područja jednako su tako značajna zbog visoko razvijenoga gospodarstva, kulturnog i društvenog života. Obalna područja imaju raznoliku floru i faunu, uključujući mnoge endemske vrste.

Opterećenja eko-sustava mora pojedinim su onečišćivačima (ukupni fosfor i dušik, teški metali, organska i fekalna onečišćenja) izraženija u blizini velikih lučkih gradova dok su na ostalom dijelu Jadrana relativno niska pa je za Jadransko more u cjelini stanje zadovoljavajuće. Zagađena područja su zagađena i zahtijevaju odgovarajuće akcije. Zdravstvena kakvoća mora na plažama je visoka (98,5%).

Najvažniji problemi održivog razvitka Jadrana su: nedostatak uređaja za pročišćavanje urbanih i industrijskih otpadnih voda, akcidenti pri transportu i pretovaru nafte i naftnih prerađevina, problem balastnih voda, izlov i prelov ribljeg fonda, nadasve pretjerana gradnja na obalnom području. Ukupno 123 riblje vrste nalazi se na Crvenom popisu ugroženih riba Jadranskog mora,

od kojih je njih pet kritično ugroženo. Proizvodnja u marikulturi raste, a ne postoji sustavno praćenje njezina utjecaja na okolne sustave.

Svaki od navedenih problema nosi ozbiljne rizike za okoliš s ireverzibilnim posljedicama vezanima uz značajne ekonomske i socijalne posljedice.

Hrvatska je još 1976. prihvatila Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora, tzv. Barcelonsku konvenciju, a 1995. i njezinu izmijenjenu i dopunjenu verziju, Konvenciju o sprečavanju onečišćenja morskog okoliša i obalnih područja u Sredozemlju, te je potpisala i potvrdila sljedeće prateće protokole:

- Protokol o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i zrakoplova te njegovu izmjenu u dopunu pod nazivom Protokol za sprečavanje i uklanjanje onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i zrakoplova ili spaljivanjem na moru;
- Protokol o suradnji u sprečavanju onečišćenja s brodova i u slučajevima opasnosti u suzbijanju onečišćenja Sredozemnog mora
- Protokol o suradnji u borbi protiv zagađivanja sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučaju nezgode i Protokol o suradnji u sprečavanju onečišćavanja i, u slučajevima nezgoda, suzbijanju onečišćavanja Sredozemnog mora;
- Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćavanja zbog istraživanja i iskorištavanje epikontinentalnog pojasa, morskog dna i morskog podzemlja;
- Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćavanja iz izvora i djelatnosti na kopnu;
- Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju;
- Protokol o pripravnosti, akciji i suradnji za slučaj onečišćenja opasnim i štetnim tvarima.

Na početku 2008. Hrvatska je potpisala Protokol Barcelonske konvencije o integralnom upravljanju obalnim područjem čime će se zaštititi prirode i okoliša, prostornom planiranju i ekonomskom razvoju pristupati na integriran način. U okviru Mediteranskog akcijskog plana djeluje šest regionalnih centara s kojima je ostvarena vrlo dobra suradnja.

Zaštita Jadrana od onečišćenja balastnim vodama regulira se prema Pravilniku o upravljanju i nadzoru vodenog balasta iz 2007. Hrvatska je aktivno sudjelovala u donošenju Međunarodne konvencije o nadzoru i upravljanju brodskim balastnim vodama i sedimentima iz 2004. jer se želi omogućiti razvoj pomorskog prometa uz visok stupanj zaštite Jadrana. Prema Međunarodnoj pomorskoj organizaciji (*International Maritime Organization*) Hrvatska je inicijator proglašenja Jadrana posebno osjetljivim morskim područjem gdje predlaže mjere upravljanja balastnim vodama i sustav obveznog javljanja o balastnim vodama.

Gotovo su svi otoci zadnjih nekoliko desetljeća gospodarski i demografski nazadovali jer se smanjuje radnoaktivno i fertilno stanovništvo.

U turističkoj je sezoni velika koncentracija pritiska na obalnom području i otocima, a turizam je glavni pokretač gospodarskih aktivnosti na tom području, sa stalnim rastom od približno 3%

turista godišnje. Razvoj nautičkog turizma za određene obalne i otočne zajednice ima cijeli niz pozitivnih gospodarskih učinaka: ostvarivanje dodatnih prihoda za lokalno stanovništvo, veća mogućnost zapošljavanja, opći porast standarda, smanjivanje iseljavanja, revitalizacija različitih djelatnosti specifičnih za pojedini kraj, itd. No, uz pozitivne gospodarske učinke, nautički turizam nosi i veliko opterećenje za morski okoliš. Za gradnju marina često su birane lokacije na najljepšim i najosjetljivijim dijelovima obale, a ne zaobilaze se ni nacionalni parkovi. Osnovni nedostaci i posljedice su narušavanje kvalitete okoliša (gradnja marina i sidrišta na neadekvatnim mjestima) te onečišćivanje mora i obale (otpad, kaljužne i fekalne vode). Stoga je prigodom određivanja lokacije i planiranja gradnje novih objekata poželjno razmotriti lokacije u područjima narušenih (poremećenih) nižih prirodnih vrijednosti zbog nekadašnje (intenzivne) ljudske aktivnosti, područjima s postojećim napuštenim objektima devastiranim zaljevima i prirodno manje vrijednim područjima te utvrditi optimalni kapacitet postojećih luka. Ne provodi se sustavno praćenje utjecaja onečišćenja u lukama nautičkog turizma. Uplovljavanje u nautičarske luke nautičkog turizma u stalnom je porastu, a infrastruktura ne prati povećavanje broja vezova (mokrih i suhih) u lukama otvorenim za javni promet i lukama nautičkog turizma, te je još uvijek nedovoljno razvijena. Hrvatska se razvojem nautičkog turizma sve više promovira kao snažno i važno turističko odredište. Pritom zaštita okoliša mora imati prioritet, jer je očuvani prirodni okoliš preduvjet za budući razvoj turizma.

Glavni cilj

- Promicati održivo gospodarenje Jadranskim morem, obalom i otocima i očuvanje morskih eko-sustava potporom lokalnim zajednicama, osobito otočnima, ali s ograničenjem utjecaja gospodarskih djelatnosti, osobito turizma, na okoliš.

Aktivnosti ili mjere za ostvarivanje glavnog cilja s konkretnim ciljevima

1. Napraviti analizu značajki i identifikaciju glavnih pritisaka i utjecaja na more, njegovo gospodarsko i socijalno korištenje i degradaciju morskog okoliša.
2. Do 2030. u svim naseljima s više od 10.000 stanovnika osigurati adekvatno sakupljanje i obradu otpadnih voda.
3. Do 2030. u svim značajnijim industrijskim postrojenjima, uključujući i turističke komplekse, osigurati adekvatnu obradu otpadnih voda.
4. Osigurati potpuno ispunjavanje svih međunarodnih obveza koje je Hrvatska prihvatila, naročito Barcelonske konvencije i njenih protokola, MARPOL 73/78 Konvencije kako je izmijenjena i dopunjena Protokolom iz 1997. i *The London Dumping Konvencije* 1972.
5. Do 2015. osigurati da sve luke koje imaju međunarodni karakter ispune zahtjeve Aneksa V. MARPOL 73/78 Konvencije kako je izmijenjena i dopunjena Protokolom iz 1997.
6. Nastaviti, proširiti i poboljšati program stalnog praćenja Jadranskog mora (Projekt Jadran).
7. Primijeniti standard propisan Pravilom D-2. Međunarodne konvencije o upravljanju i nadzoru brodskih balasnih voda i taloga 2004.

8. Primijeniti standard D1 i B4 Međunarodne konvencije o upravljanju i nadzoru brodskih balastnih voda i taloga, 2004. za brodove koji uplovljavaju u luke u Republici Hrvatskoj iz drugih morskih područja.
9. Utvrditi stanje mora u lukama Republike Hrvatske prema smjernicama Međunarodne pomorske organizacije (*International Maritime Organization*).
10. Razmjenjivati informacije o stanju mora između luka na Jadranu.
11. Izraditi Strategiju upravljanja balastnim vodama za Jadransko more.
12. Temeljem Zakona o zaštiti okoliša izraditi Strategiju zaštite morskog okoliša.
13. Izraditi Zakon o moru i podmorju.
14. Regulirati i kontrolirati promet radi sprečavanja akcidenata na moru (transport nafte i naftnih prerađevina te opasnih i štetnih tvari).
15. Do 2015. godine osigurati sustavno rješenje problema balastnih voda, taloga i antivegetativnih boja (premaza).
16. Sigurnost plovidbe plovila unaprijediti uspostavljanjem sustava nadzora upravljanja pomorskom plovidbom (VTMISW).
17. Postaviti dovoljan broj spremnika za prihvat zauljenih voda i otpada te dosljedno provoditi zabrane ispuštanja zauljenih i fekalnih voda u more uz pojačani inspekcijski nadzor.

Postojeći dokumenti (politike)

- Mediteranska strategija održivog razvoja: Okvir za održivost okoliša i zajednički prosperitet/zajedničko blagostanje
- Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti
- Nacionalni program razvitka otoka
- Strategija razvitka turizma do 2010.
- Strategija razvoja nautičkog turizma
- *EU Marine Strategy Directive* (EU Direktiva o Morskoj strategiji)
- *Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean* (Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog pojasa Mediterana)
- *Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution from Land-Based Sources* (Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja s kopna)
- *Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution from Land-Based Sources and Activities* (Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja iz izvora i djelatnosti na kopnu)
- *Convention on Biological Diversity* (Konvencija o biološkoj raznolikosti)
- Strategija upravljanja vodama.

Uključene institucije

- Ministarstvo mora, prometa infrastrukture

- Ministarstvo turizma
- Ministarstvo kulture
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva
- Agencija za zaštitu okoliša
- Sveučilišta
- Instituti
- Nevladine organizacije

Pretpostavke daljnjeg razvoja

Za brzo usmjeravanje Hrvatske prema održivom razvitku i napretku u svakom od 8 nabrojanih područja nužno je ostvariti nekoliko zajedničkih pretpostavki: provesti reforme i nastaviti izgrađivati učinkovitu državu, podići obrazovnu razinu svih građana i graditi društvo temeljeno na znanju, podupirati kulturu istraživanja i ulaganja u razvitak te se prilagoditi klimatskim promjenama. Tek nakon što se ostvari uočljivi napredak u ovim osnovnim elementima i pretpostavkama razvitka, u kojima Hrvatska danas zaostaje bit će moguće odgovoriti na glavne izazove održivosti i ostvariti glavne ciljeve.

Učinkovita država

Država je učinkovita kada na temelju ustava, pravnog sustava i uz trodiobu vlasti održava mir i sigurnost, štiti prava građana, potiče gospodarski rast i blagostanje te osigurava sve potrebne javne usluge. Učinkovita država ima učinkovite institucije koje predstavljaju i uključuju sve građane. K tome, dobra politička, ekonomska i administrativna vlast u državi mora kreirati i donositi politike uz istodobno pokazivanje odgovornosti polaganjem računa javnosti. Za učinkovitu državu osobito je važno stalno jačanje odgovornosti vlasti, za što su u Hrvatskoj pretpostavke: daljnja izgradnja učinkovitih ekonomskih i financijskih sustava upravljanja, jačanje pravnog sustava, sloboda nezavisnih medija, te stalno jačanje civilnog društva preko kojega dolaze zahtjevi za promjenama.

Društvo temeljeno na znanju/Obrazovanje za održivi razvitak

Održivija Hrvatska zahtijeva brze i krupne promjene u sustavu obrazovanja: mora se povećati broj obrazovanih stanovnika i razina obrazovanosti, a obrazovni sustav mora razvijati sposobnosti i vještine koje će pojedincu omogućiti brzu i laku stručnu prilagodbu proizvodnoj strukturi sustava, odnosno, osposobljavati ga za daljnje učenje. Najmanje milijun stanovnika valja što prije uključiti u obrazovni proces, produžiti obavezno obrazovanje na 18 godina, smanjiti udio pojedinaca koji napuštaju školovanje i povećati udio sudionika u cjeloživotnom obrazovanju, jer u Hrvatskoj danas samo 0,2% osoba starijih od 35 godina sudjeluje u programu obrazovanja odraslih, iako je to od posebnog značenja za moderno tržište rada.

Znanje je ključ koji otvara put rastu kvalitete življenja građana. Povrat od ulaganja u znanje veći je od povrata od bilo kojega drugog ulaganja. Samo se kontinuiranim stjecanjem znanja, osobito u ovo vrijeme brzih i značajnih promjena, poboljšava konkurentnost na tržištu rada i osigurava gospodarski rast bez kojega nema ni socijalne ravnoteže ni adekvatne zaštite okoliša. Istraživanja pokazuju da se svaka dodatna godina prosječnog obrazovanja stanovništva pretvara u povećanje proizvodnje po stanovniku za 4-7%. Iskustvo pokazuje da rast znanja povećava zapošljavanje, što bi Hrvatskoj, s padom nezaposlenosti, među ostalim, pomoglo u jačanju socijalne kohezije i smanjivanju regionalnih razlika.

Obrazovanje je preduvjet za promjenu ponašanja te informiranje građana o ključnim kompetencijama za postizanje održivog razvitka jer pridonosi većoj socijalnoj koheziji i blagostanju investiranjem u društveni kapital, stvaranjem jednakih mogućnosti, osobito pojedinaca u nepovoljnijem položaju, te sudjelovanjem javnosti. Sukladno preporukama Svjetskog sastanka na vrhu održanog u Johannesburgu 2002., Opća skupština UN-a, u prosincu 2002., proglasila je razdoblje 2005.-2014. Desetljećem obrazovanja za održivi razvitak (*Decade of Education for Sustainable Development - ESD*). U rezoluciji se naglašava potreba integracije održivog razvitka, njegovih vrijednosti i prakse u sve oblike obrazovanja i učenja. Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (United Nations Economic Commission for Europe) u svojoj Strategiji za obrazovanje za održivi razvitak iz 2005. naglašava da obrazovanje, kao ljudsko pravo i temeljni alat za dobro upravljanje, informirano odlučivanje i promicanje demokracije, može pomoći da se vizija održivog razvitka pretvori u stvarnost.

Obrazovanje za održivi razvitak treba provoditi na tri razine: 1, preko formalnog obrazovanja u nastavnim institucijama; 2. izvan uobičajenih obrazovnih ustanova, primjerice, preko aktivnosti nevladinih organizacija (neformalno obrazovanje); 3. preko medija (novine, televizija, radio) kako bi obrazovanje za održivi razvitak bilo sastavni dio svakodnevnog života. Uspjeh u promjeni većine trendova koji vode u neodrživost uvelike ovisi o kvaliteti obrazovanja za održivi razvitak i to na svim razinama obrazovnog sustava.

Teme obrazovanja za održivi razvitak su: ublažavanje siromaštva, osiguravanje mira, etičnost, odgovornost na lokalnom i globalnom planu, demokracija, pravda, sigurnost, ljudska prava, zdravlje, jednakost spolova, kulturna baština, ruralni i urbani razvoj, proizvodnja i potrošnja, korporacijska odgovornost, zaštita okoliša, upravljanje prirodnim resursima, biološka i krajobrazna raznolikost. Postojeće nastavne programe svih razina formalnog obrazovanja nužno je izmijeniti i prilagoditi tako da u većoj mjeri uključuju načela i vrijednosti održivosti i interdisciplinarnog prožimanja njegove tri sastavnice.

Obrazovanje za održivi razvitak je cjeloživotno obrazovanje - njime se razvija svijest o posljedicama vlastitih odluka koje ne podržavaju održivi razvitak. Obrazovanjem se izbor i djelovanje ljudi usmjeruju u korist održivog razvitka, zdravog i produktivnog života u skladu s prirodom, uz brigu za socijalne vrijednosti, jednakost spolova i kulturalnu raznolikost.

Istraživanje i razvitak

Stvaranje znanja, njegovo prenošenje ili pohrana ovise o golemoj količini podataka i informacija. Iskustvo uspješnih zemalja pokazuje da društvo znanja mnogo brže i učinkovitije napreduje primjenom naprednih informacijskih i komunikacijskih tehnologija koje moraju biti pristupačne svim društvenim segmentima i slojevima i ugrađene u svakodnevni život cijele zajednice, ne samo u obliku e-trgovine ili e-obrazovanja već i preko e-uprave. Primjenom novih tehnologija nastat će čvrsti ekonomski temelj jer će biti moguća i ponuda i potražnja znanja nužnih za visoki i održivi ekonomski rast. Ako se želi biti konkurentan znanjem, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija nije alternativa nego urgentna potreba. Napredak neće donijeti tehnologije same po sebi - napredak će, primjerice, povećavanjem produktivnosti, donijeti tek široka promjena načina poslovanja trgovačkih društava, organizacija, javne administracije i građana. Na tom je tragu i strateški dokument Europske komisije 2010. (*A European Information Society 2010*) kojim se promiče otvorena i kompetitivna digitalna ekonomija, s naglaskom na informacijske i komunikacijske tehnologije koje, u doba rastuće kompetitivnosti, omogućuju podizanje proizvodnje i poboljšavanje usluga, uz rast kvalitete života.

Na globalnom tržištu uspijevaju samo oni koji imaju sposobnost i kapacitet inoviranja – kreiranja novih proizvoda i procesa, tržišta i industrija. Da bi se sposobnost i kapacitet inoviranja izgradili i održali potrebno je: generirati kreativne ideje koje dolaze iz jake i raznolike temeljne istraživačke djelatnosti; raspolagati stvaralačkom, dobro izobraženom i motiviranom radnom snagom i ostvariti okruženje koje prepoznaje inovativnost te omogućuje da inovacije dođu na tržište. Od ključnog je značenja da ekonomski napredak temeljimo na istraživanju i razvitku, znanstvenom i inženjerskom obrazovanju, te politikama koje potiču inoviranje. Da bi se to ostvarilo potrebno je: povećati sredstva za znanstvena istraživanja i znanstvenu infrastrukturu kako bi se potaknuo razvitak fundamentalnih ideja i smjerova koji služe kao temelj inovativnosti; ostvariti blisku suradnju među institucijama za visoko obrazovanje, što više poticati najbolje studente i osigurati otvorenu interakciju među studentima, znanstvenicima i inženjerima.

Prilagodba klimatskim promjenama

Klimatske promjene jedan su od najvećih izazova s kojim se danas svi suočavamo, a ima direktne posljedice na svjetsko gospodarstvo, okoliš i društvo u cjelini. Posljedice klimatskih promjena vidljive su posvuda pa one neće mimoći ni Hrvatsku. Nalazi Četvrtog izvješća koje je nedavno objavilo Međuvladino tijelo za klimatske promjene (International Panel on Climate Change) pokazuju da su klimatske promjene u tijeku te da je potrebno poduzeti značajne mjere kako bi se ublažio njihov učinak i razmjeri tih promjena. Kako su posljedice klimatskih promjena neizbježne, potreba za prilagodbom klimi koja se mijenja postaje neodgodiva, i kada je riječ o načinu života i načinu razvitka. Još uvijek nema procjena socioekonomskih implikacija klimatskih promjena u zemlji ni analize mogućih prilagodbi i troškova koji bi ih pratili.

Intenzivnim i kontinuiranim informiranjem javnosti o ovim problemima i opasnostima razvijat će se svijest svakog pojedinca o njihovoj važnosti i razmjerima te ga poticati na sudjelovanje u njihovom rješavanju.

Provedba Strategije održivog razvitka RH i povezivanje dionika

Izrada i usvajanje Strategije održivog razvitka Republike Hrvatske pretpostavlja proces dogovaranja, pregovaranja u cilju postizanja konsenzusa kako bi se odredili prioritetni gospodarski, socijalni i okolišni izazovi i mjere kojima na te izazove treba odgovoriti. U proces treba uključiti sve relevantne dionike kako bi se Strategijom oblikovala što realističnija vizija održive Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odgovorno je za koordinaciju i izradu Strategije koju, na njegov prijedlog, razmatra Vlada, a usvaja Sabor, čime Strategija dobiva svu potrebnu institucionalnu podršku.

Kako bi se osigurao koordinirani i usuglašeni gospodarski razvitak na području zaštite okoliša i prostora, te uvjeti za održivi razvitak s jedne i kontinuirana stručna i znanstvena osnova za uređivanje pojedinih pitanja s područja zaštite prostora i okoliša i održivog razvitka, s druge strane, Vlada osniva Savjet za prostorno uređenje Republike Hrvatske i Savjet za održivi razvitak i zaštitu okoliša. Članove savjeta Vlada imenuje iz redova znanstvenih, stručnih, javnih i drugih djelatnika, te predstavnika nevladinih udruga koje djeluju na području zaštite okoliša. Za provedbu Strategije važno je pri donošenju dugoročnih vladinih politika u svaku uvesti koncept održivog razvitka. Ostvarivanje smjernica i politika koje podupiru ostvarivanje Strategije održivog razvitka mora se osloniti na mudro korištenje financiranja i gospodarskih instrumenata gdje god je to moguće. U tome posebnu ulogu imaju odgovarajući gospodarski instrumenti koji promiču transparentnost tržišta i korištenje cijena koje održavaju stvarne ekonomske, socijalne i okolišne troškove proizvoda i usluga. Isto tako, njihova podobnost mora biti ustanovljena prema kriterijima koji uključuju konkurentnost i produktivnost. Tamo gdje je to moguće treba nastojati oporezivanje prebacivati s rada na potrošnju prirodnih dobara i potrošnju energije, a posebno na zagađivanje. Istodobno treba postupno eliminirati one poticajne mjere koje potenciraju negativan učinak na okoliš i koje su stoga nekompatibilne s održivim razvitkom.

Vlada Republike Hrvatske o stvaranju pozitivnog okruženja u kojem se u Hrvatskoj uvodi i provodi koncept održivog razvitka na svim razinama uprave i lokalne samouprave. Vlada Republike Hrvatske će ideju održivog razvitka Hrvatske: (a) promicati sustavnim informiranjem javnosti, stavljajući naglasak na mjere kojima svaki pojedinac može pomoći u odgovoru na osam ključnih izazova; (b) jačati svijest javnosti o povezanosti gospodarskih, socijalnih i okolišnih problema i nužnosti da im se pristupa sveobuhvatno; (c) podupirati edukaciju o potrebi održivog razvitka Hrvatske na svim razinama obrazovnog sustava. Potrebno je sustavno mobilizirati sve dionike putem razmjene mišljenja i iskustava o pitanjima vezanima za politike održivog razvitka u Hrvatskoj te o: (a) načinima na koje se koncept može primjenjivati na svim

razinama uprave i lokalne samouprave; (b) novim idejama za ostvarenje održivosti; i (c) izmjeni dobrih iskustava.

Prema Zakonu o zaštiti okoliša nova se strategija donosi svakih deset godina, a iznimno i ranije na prijedlog resornog ministarstva.

U ocjeni ostvarivanja Strategije potrebno je oslanjati se na cjelovit skup specifičnih nacionalnih indikatora održivog razvitka (IOR) koji će se razviti posebno za tu svrhu. Kako bi se osiguralo da pogled na složenu sliku postupnog mijenjanja stanja prema održivosti u Hrvatskoj bude sveobuhvatan, ali i detaljan, specifični nacionalni indikatori moraju se razviti tako da procjenjuju stanje za sve ključne izazove, na svim razinama ostvarivanja Strategije.

Osim tematskih indikatora stanja održivosti koji se navode kao dio ove Strategije, a odabrani su tako da pokazuju ostvarivanje glavnih ciljeva za osam osnovnih izazova, cjelovit skup indikatora održivog razvitka mora omogućiti detaljniji pogled na proces orijentacije prema održivosti: oni moraju omogućiti praćenje učinkovitosti provođenja pojedinih politika, odnosno, još detaljnije, ostvarivanje pojedinih mjera.

Tematski indikatori ostvarivanja održivog razvitka RH

Na razini tematskih indikatora nakon nekoliko godina njihova prikazivanja mora biti vidljivo o kakvim se procesima u RH radi; kakvi su trendovi, odnosno, odgovara li Hrvatska bolje na neke od izazova održivosti, odnosno, uspijeva li se naći adekvatne odgovore na glavne probleme koji priječe pozitivne pomake. Svi tematski indikatori mogu se izračunati s podacima koji su dostupni bez velikih troškova i u kratkom vremenskom razdoblju.

1. Stanovništvo		
	<i>Demografske promjene</i>	ukupan broj stanovnika
		duljina života, po spolu
		relativne promjene u populaciji po različitim županijama
		prosječan broj djece po obitelji
		udio useljenog i iseljenog stanovništva, po dobnim skupinama
2. Zaštita prirode i prirodna dobra		
	<i>Kvaliteta zraka</i>	ukupna emisija svih stakleničkih plinova, emisija po sektorima
		ukupna emisija zakiseljavajućih tvari
		kvaliteta zraka u urbanim područjima (s obzirom na koncentracije polutanata)
	<i>Iskorištavanje zemljišta i status</i>	prenamjena zemljišta
		degradacija tla(ha) - salinitet, alkalinitet, aciditet, raznolikost i gustoća vegetacije, fizičke značajke tla
		udio promjena kvalitete i plodnosti tla u određenom vremenskom razdoblju
	<i>Dezertifikacija</i>	udio zemljišta degradiran sušom
	<i>Poljoprivredna djelatnost</i>	visokovrijedna poljoprivredna područja
		udio zemljišta sa stalnim usjevima u odnosu na cijelo obrađivano područje
		potrošnja mineralnih gnojiva
	potrošnja pesticida	

		primjena mjera za uređivanje površina i popravljjanje fizikalnih, kemijskih i bioloških značajki tla
		promjene u gospodarenju tlom i oblicima poljoprivredne proizvodnje (veća zastupljenost održive i ekološke poljoprivrede u odnosu na konvencionalnu, zastupljenost prehrambenog i neprehrambenog lanca proizvodnje, usklađenost biljne i stočarske proizvodnje)
	Količina vode	indeks eksploatacije obnovljivih izvora vode potrošnja vode po sektorima
	Kvaliteta vode	prisutnost koliformnih bakterija u vodi za piće indeks rizika od kemijskih toksikanata za vodene ekosustave eutrofikacije površinskih voda izvori onečišćenja voda i njihovo uklanjanje zadovoljavanje kategorizacije voda udio voda koji se obrađuje u sustavima za obradu voda adekvatno obrađene industrijske otpadne vode prije ispuštanja u more adekvatno obrađene urbane otpadne vode prije ispuštanja u more zastupljenost sprečavanja onečišćenja voda Izvodljivost postrojenja i učinkovitost čišćenja voda
	Bioraznolikost	indeks bioraznolikosti udio ugroženih vrsta u ukupnom broju vrsta ugrožena staništa fragmentacija staništa cestama/čvorištima zaštićena područja u odnosu na ukupan teritorij RH udio šuma pod održivim upravljanjem
3. Održiva proizvodnja i potrošnja		
	Eko-učinkovitost	DPM (domaća potrošnja materijala) ukupna količina proizvedenog otpada količina otpada po domaćinstvu količine opasnog otpada količina oporabljenog otpada i količina otpada koji se odlaže broj reciklažnih dvorišta postotak recikliranja prema vrsti otpada? postotak adekvatno zbrinutog otpada kapaciteti za obradu otpada
	Poljoprivreda	površina pod ekološkom poljoprivredom u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji primjena održive umjesto konvencionalne poljoprivrede provedba regionalizacije poljoprivredne proizvodnje u svrhu razvoja svih grana biljne i stočarske proizvodnje te ostvarivanja boljih proizvodnih rezultata
	Obrasci potrošnje	potrošnja električne energije po stanovniku "zelena javna nabava" broj i veličina domaćinstava potrošnja mesa po stanovniku potrošnja proizvoda s eko-oznakom indeks potrošačkih cijena
	Društvena odgovornost	proizvodi s eko-oznakom udio tvrtki s uvedenim sustavom upravljanja okolišem učinkovitost primjene odgovarajućih zakonskih propisa
4. Socijalna kohezija i pravda		

	Socijalni stanovništva	status	udio stanovnika na socijalnoj pomoći udio stanovništva koji živi ispod granice siromaštva domaćinstva bez zaposlenih članova, prema dobnoj skupini
	Zapošljavanje		ukupna stopa nezaposlenosti stopa nezaposlenosti prema spolu, dobnoj skupini i prema stupnju obrazovanja udio osoba sa smanjenom mogućnošću zapošljavanja ili dugoročno nezaposlene osobe porast zapošljavanja trend nezaposlenosti po županijama
	Pristup infrastrukturi	društvenoj	pristup vrtićima, školama, socijalnoj skrbi, domovima za stare i nemoćne osobe
	Obrazovanje		udio pismenih odraslih osoba (udio pismenih stanovnika stariji od 15 godina) udio osoba s osnovnoškolskim obrazovanjem, prema dobnoj skupini udio aktivnog stanovništva (dobne starosti od 25-64) s visokim obrazovanjem cjeloživotno učenje
	Informiranost i komunikacijske tehnologije		broj stanovnika koji aktivno koriste Internet/100 stanovnika (prema udjelu aktivnih pretplatnika na internet u odnosu na ukupnu populaciju; broj pretplatnika na 100 stanovnika) broj pretplatnika na mobilne mreže na 100 stanovnika
	Korupcija		korupcijski indeks razina povjerenja građana
	Kriminal		broj zabilježenih nasilnih zločina i ubojstava na 100.000 stanovnika
5. Energija			
	Emisije		emisije ekv. CO2 po jedinici BDP-a i po stanovniku ukupna emisija ekv. CO2 po sektorima emisija stakleničkih plinova po stanovniku
	Energija		izvori opskrbe energijom, po vrstama goriva godišnja potrošnja energije po stanovniku intenzitet korištenja energije, ukupno i po sektorima ovisnost o uvozu energije udio obnovljivih izvora energije u energetske bilanci potrošnja biogoriva kao udio ukupne potrošnje goriva u prometu proizvodnja električne energije u elektranama mogućnost razvoja novih izvora energije u svrhu održivog razvoja
6. Javno zdravstvo			
	Smrtnost		stopa smrtnosti djece mlađe od 5 godina očekivana duljina života pri rođenju
	Zdravstvene navike i zdravstveni rizik		pušenje; pretilost; fizička aktivnost; prehrambene navike; zlouporaba droga i alkohola za djecu od 13-15 godina starosti i za odrasle starije od 20 godina kronične bolesti i ozljede (kardiovaskularne bolesti; karcinomi; hepatitis; dijabetes; spolno prenosive bolesti; samoubojstva) bolesti i ozljede na radu psihička oboljenja

	<i>Pristup zdravstvenoj skrbi</i>	imunizacija; prenatalna skrb; zdravstveno osiguranje; redovita zdravstvena skrb udio stanovništva s pristupom primarnoj zdravstvenoj skrbi udio ukupne potrošnje za zdravstvo u BDP-u postotak žena koje koriste neku od modernih metoda kontrole začeca
	<i>Sigurnosti i kvaliteta prehrane</i>	ostaci pesticida u hrani, udio teških metala, posebno žive, u mesu ribe i školjkaša dioksini i PCB u hrani
	<i>Upravljanje kemikalijama</i>	potrošnja toksičnih kemikalija po gospodarskim aktivnostima
7. Povezivanje Hrvatske		
	<i>Rast prometa</i>	udio cestovnog prometa u odnosu na robni promet intenzitet motornog prometa u odnosu na BDP udio prijevoza osobnim automobilom u transportu putnika udio transporta u BDP-u udio cestovnog transporta u domaćem transportu roba pristup javnom prijevozu razvoj javnog prijevoza
	<i>Socijalni i ekološki utjecaj prometa</i>	emisije stakleničkih plinova prema vrsti prijevoza emisija za ozon štetnih tvari prema vrsti prijevoza korištenje čistijih i alternativnih goriva udio voznog parka koji udovoljava standardima vezanima uz buku, emisije i zrak (po vrsti) ekonomičnost transporta kao udio u ukupnoj potrošnje energije, emisijama i kretanja za prijevoz putnika, odnosno robe
8. Zaštita Jadranskog mora i priobalja		
	<i>Hranjive tvari</i>	trofički indeks
	<i>Biološka kakvoća mora</i>	unos stranih invazivnih vrsta status bioraznolikosti u moru
	<i>Standardi kakvoće mora za kupanje</i>	granične vrijednosti mikrobioloških pokazatelja i druge značajke mora
	<i>Urbanizacija</i>	postotak ukupnog stanovništva koje živi na priobalnom području zauzetost obalne crte broj kolektora
	<i>Utjecaj pomorskog prometa</i>	iznenadna onečišćenja mora i pomorskog dobra utjecaj balastnih voda
	<i>Utjecaj kopnenih gospodarskih aktivnosti na more</i>	iznenadna zagađenja mora i pomorskog dobra kopnenim gospodarskim aktivnostima
	<i>Ribarstvo i akvakultura</i>	ulov ribe i drugih morskih organizama proizvodnja u marikulturi
	<i>Turizam</i>	broj turističkih noćenja snitarna kakvoća mora na morskim plažama

Osim temeljem indikatora, proces usmjeravanja k održivom razvitku valja pratiti i na temelju standarda i kodeksa dobre prakse preko transparentnih i dostupnih periodična izvješća kako bi se osiguralo kontinuirano djelovanje.

Literatura

1. *United Nations Millennium Declaration, A/res/55/2, 8th plenary meeting, 8.9.2000.*
2. *UN DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS, Guidance in preparing a national sustainable development strategy: managing sustainable development in the new millennium, Background Paper No. 13, OUTCOME OF THE INTERNATIONAL FORUM ON NATIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIES, ACCRA, GHANA, NOVEMBER 2001.*
3. *Guidelines for developing the National Sustainable Development Strategy, Ref: UNEP/NSDS/March 2006.*
4. *SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIES, A RESOURCE BOOK, Dalal-Clayton, B., Bass, S., The International Institute for Environment and Development, London, Sterling VA 2002.*
5. *GOOD PRACTICES IN THE NATIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIES OF OECD COUNTRIES, ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, OECD 2006.*
6. *Handbook for the Peer Review of National Sustainable development Strategies: European Commission 2006.*
7. *Commission Communication "Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development" COM(2005) 218 final.*
8. *Commission Communication "On the review of the Sustainable Development Strategy - A platform for action" COM(2005) 658 final*
9. *Powering a Sustainable Future, An agenda for concerted action, World Business Council for Sustainable Development, October 2006.*
10. *Renewed Sustainable Development Strategy: European Council DOC 10117/06.*
11. *Mediterranean Strategy For Sustainable Development UNEP/MAP, Atena 2005.*
12. *DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a Framework for Community Action in the field of Marine Environmental Policy (Marine Strategy Directive) [SEC(2005) 1290].*
13. *DECISION No 1600/2002/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Programme.*
14. *Energy indicators for sustainable development: guidelines and methodologies. — Vienna: International Atomic Energy Agency, 2005.*
15. *Commission Communication "The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations" COM(2005) 37, 9.2.2005.*
16. *Commission Communication "The World Summit on Sustainable Development one year on: implementing our commitments" COM(2003) 829 fina.l*

17. *Commission Communication "Towards a global partnership for Sustainable Development" COM(2002) 82 final, adding a global dimension to the EU Sustainable Development Strategy.*
18. *Commission Communication "A sustainable Europe for a better world: A European strategy for Sustainable Development" COM(2001) 264 final.*
19. *Sustainable Development Strategy 2002, Swiss Federal Council, March 2002.*
20. *A Swedish Strategy for Sustainable Development – Economic, Social and Environmental, Summary, Government Communication 2003/04:129.*
21. *FINNISH GOVERNMENT PROGRAMME FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, Council of State Decision-in-Principle on the promotion of ecological sustainability, Helsinki, 4.6.1998.*
22. *A SHARED FUTURE - balanced development, DENMARK'S NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, Summary, THE DANISH GOVERNMENT, JUNE 2002.*
23. *UNECE Strategy For Education For Sustainable Development, ECOSOC, Vilnius 17-18 March 2005.*
24. *Nacrt Prijedloga Nacionalne strategije za provedbu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC) i Kyotskog protokola u Republici Hrvatskoj s planom djelovanja „Kroz izazove ostvarimo korist za buduće generacije“, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, svibanj, 2007.*
25. *Studija za razvoj nautičkog turizma Republike Hrvatske, Hrvatski hidrografski institut, studeni 2006.*
26. *Izvješće o napretku i ostvarenju Milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj (za razdoblje od kolovoza 2004. godine do prosinca 2005. godine), Vlada RH.*
27. *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske, Zagreb, 5.3.2007.*
28. *Siromaštvo, nezaposlenost, socijalna isključenost, Program Ujedinjenih naroda za razvoj u Hrvatskoj, Zagreb 2006.*
29. *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013., Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, 2006.*
30. *Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj, 2007., Agencija za zaštitu okoliša.*